

125 lat
Ochotniczej Straży Pożarnej
w Hecznarowicach
1889–2014

Dom Strażaka będący siedzibą
Ochotniczej Straży Pożarnej
w Heczmarowicach

**125 lat
Ochotniczej Straży Pożarnej
w Hecznarowicach
1889-2014**

**125 lat
Ochotniczej Straży Pożarnej
w Hecznarowicach
1889-2014**

Konsultacja historyczna
prof. Antoni Barciak

Projekt graficzny
Julia Halik

Redakcja i korekta
Ida Buffi

DTP
Dariusz Dembiński
Compal

Reprodukowane dokumenty oraz zdjęcia pochodzą
z archiwum Ochotniczej Straży Pożarnej
w Hecznarowicach i ze zbiorów prywatnych

Druk i oprawa
Drukarnia Skleniarz

Wydanie pierwsze
Bielsko-Biała 2014

© Buffi Wydawnictwo 2014

ISBN 978-83-88279-29-7

Beata Nycz

125 lat

**Ochotniczej Straży Pożarnej
w Hecznarowicach**

1889–2014

Spis treści

5. Słowo wstępne
6. Geneza i rozwój stowarzyszeń strażackich w Polsce
11. Początki Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach
26. Kalendarium
30. Historia Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach na fotografii
44. Prezesi i naczelnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach w latach 1889–2014
46. Zarząd Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach w roku jubileuszowym 2014

Słowo wstępne

Z wielką przyjemnością pragnę przekazać w Państwa ręce publikację poświęconą Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach. Ukazuje się ona w szczególnym dla nas momencie. Mija właśnie 125 lat od powołania w 1889 roku Towarzystwa Straży Ogniowej, którego chlubne tradycje kontynuujemy. Okres dzielący nas od tego faktu obfitował w wydarzenia i był naznaczony ofiarną pracą i poświęceniem kilku pokoleń hecznarowskich strażaków. Jest to dobra okazja do zaprezentowania dorobku naszych poprzedników oraz miejsca i roli Ochotniczej Straży Pożarnej w naszej społeczności. Zamieszczone tutaj teksty i zdjęcia ukazują jej początki i dzień dzisiejszy.

Grzegorz Pająk

Prezes Zarządu
Ochotniczej Straży Pożarnej
w Hecznarowicach

Geneza i rozwój stowarzyszeń strażackich w Polsce

„Od powietrza, głodu, ognia i wojny
Wybaw nas Panie.”

Te słowa popularnej polskiej pieśni suplikacyjnej *Święty Boże, święty mocny* wyrażają odwieczne lęki człowieka przed niszczącą siłą klęsk żywiołowych i innych zagrożeń. Są nimi epidemie, głód, wojny i pożary. Ogień, jako jeden z czterech żywiołów, był traktowany na równi z zarazami, klęskami głodu i wojnami.

Od niepamiętnych czasów to właśnie pożary były zjawiskiem powszechnym, dotyczyły ludzi znacznie częściej niż inne klęski. Wybuchy zarówno w miastach, jak i na wsiach i powodowały duże straty. Ich częstotliwość warunkowana była drewnianą zabudową. Dachy domów kryte były słomą lub gontem, a zagrożenie pożarowe zwiększały jeszcze powszechnie stosowane w budownictwie kominy z drewna. Niedoskonałość w budowaniu kominów i pieców, otwarte paleniska i kagankowe oświetlenie mieszkań były przyczyną licznych pożarów. Wobec zagęszczenia zabudowy, braku lepszych urządzeń przeciwpożarowych, a przede wszystkim większej ilości wody trawiły one znaczne połacie miasta, jak miało to miejsce w Kętach kilkakrotnie w XVII wieku. Natomiast największe spustoszenia poczynił tu

żywiół w 1797 roku¹, kiedy z płomieni ocalała tylko ulica Świętokrzyska.

Na wsiach przy budynkach mieszkalnych stały zabudowania gospodarcze, stajnie i stodoły, niektóre były z nimi połączone. Budowle kmiecie podzielone były na część mieszkalną i gospodarczą. Zwiększało to znacznie zagrożenie pożarowe. W obejściach przy obsłudze inwentarza żywego nocą posługiwano się różnego rodzaju świecami lub lucyzywem. Pożary w kościołach wybuchały na skutek zapróżnienia od tzw. wiecznego ognia. Obowiązek spieszenia do pożaru z wiadrem, konewką lub hakiem spoczywał na wszystkich mieszkańcach. Niestawienie się w przypadku alarmu bądź przybycie z pustymi rękami groziło karami, nawet więzienia.

Na wsi galicyjskiej do czasu powstania zorganizowanej formy walki z pożarami obowiązywało utrzymywanie przy każdym gospodarstwie tzw. ogniowej zbroi². Był to zestaw sprzętów mających umożliwić gaszenie ognia. Składały się nań drewniane lub skórzane wiadra, haki oraz leszkwisz, czyli osadzona na długiej żerdzi brzoza miotła z przyczepionymi płatami płótna, którymi po uprzednim zmoczeniu tłamszono ogień. Ogniowa zbroja stanowiła cenny element wyposażenia chłopskiego gospodarstwa, dlatego

¹ Zobacz: W. Drożdżik. *Z dziejów Kęt*. Kraków 1979, s. 78.

² Zobacz: *Wilamowice. Przyroda, historia, język, kultura oraz społeczeństwo miasta i gminy*. Red. A. Barciak. Wilamowice 2001, s. 142.

była wymieniana w aktach sprzedaży czy darowizny, a także w testamentach znajdujących się na przykład w księgach gminnych czy gromadzkich.

W okresie staropolskim obowiązek utrzymywania na wsi porządku, w tym bezpieczeństwa przeciwpożarowego, spoczywał na zwierzchności gromady, co potwierdza prowadzona przez nią dokumentacja. Przykładowo w roku 1751 w Skotnikach wykazano dbałość o bezpieczeństwo, nakazując przeprowadzanie przez dwóch przysiężnych comiesięcznych kontroli należącego do tego stanu piekarni, pieców i kominów. Zaniedbania w tym względzie karane były za pierwszym razem trzema grzywnami, później sześcioma, a za trzecim razem wypędzeniem ze wsi winnego. Sprzęt służący do gaszenia pożaru i ratowania dobytku był wówczas skromny. Składał się z dwóch kadzi z wodą oraz sześciu okutych żelazem oseków, czyli długich drągów zakończonych ostrzem i hakiem, w które wyposażone było każde gospodarstwo.³

Na terenie Galicji obowiązywały przepisy właściwe dla Cesarstwa Austriackiego. Rozporządzenie cesarza Józefa II z 28 lipca 1786 roku określało, jak należy gasić pożary w miastach, miasteczkach i wsiach galicyjskich, jak im zapobiegać, a także jak powinny być budowane domy, piece i przewody ko-

minowe. Zabraniało ono stosowania w budownictwie drewnianych kominów. W tym czasie zaczęto też wydawać zakazy budowy domów z drewna, nie były one jednak ściśle przestrzegane.⁴

W tej sytuacji w razie wybuchu pożaru przy niewielkiej liczbie prymitywnego zazwyczaj sprzętu i panujących ciemnościach, jeśli pożar wybuchał nocą, akcja gaszenia dawała niewielkie efekty. Nierzadko trzeba było ratować przede wszystkim zaskoczonych pożarem ludzi, pozostawiając na pastwę płomieni ich dobytek i inwentarz. Spowodowało to potrzebę utworzenia stałej organizacji składającej się z ludzi posiadających umiejętności i sprzęt odpowiedni do gaszenia pożarów.

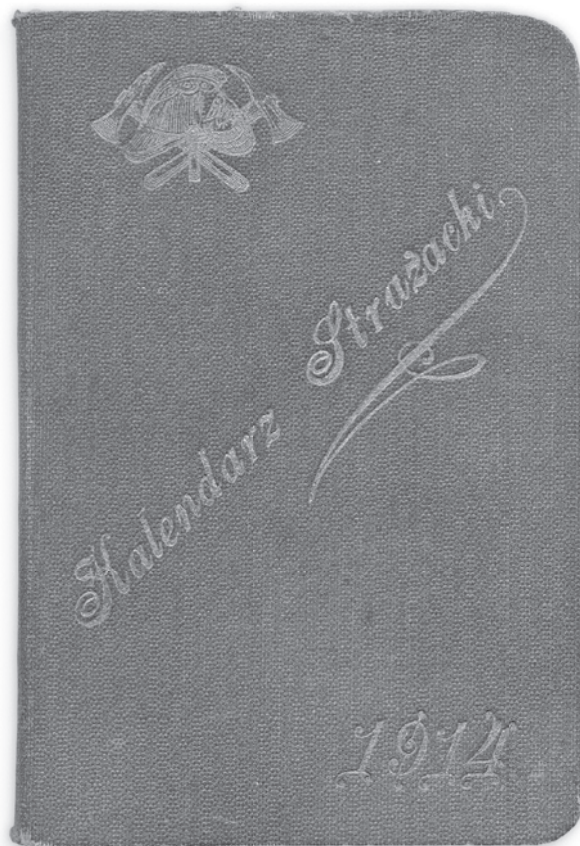
Pierwsze wzmianki o ratownictwie ogniowym w Polsce pojawiają się już w średniowieczu. Tradycje wspólnej walki z pożarami sprawiły, że zorganizowane jednostki pożarnicze, będące prekursorami obecnej Ochotniczej Straży Pożarnej⁵, zaczęły powstawać w drugiej połowie XIX wieku równolegle we wszystkich trzech zaborach. W Galicji w 1860 roku powstało Krajowe Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych od Ognia, od swojego patrona św. Floriana zwane „Florianką”, natomiast rok 1862 przyjmuje się za początek akcji tworzenia pierwszych stowarzyszeń

³ Zobacz: J. Łosowski. *Dokumentacja życia chłopów w okresie staropolskim*. Lublin 2013, s. 175.

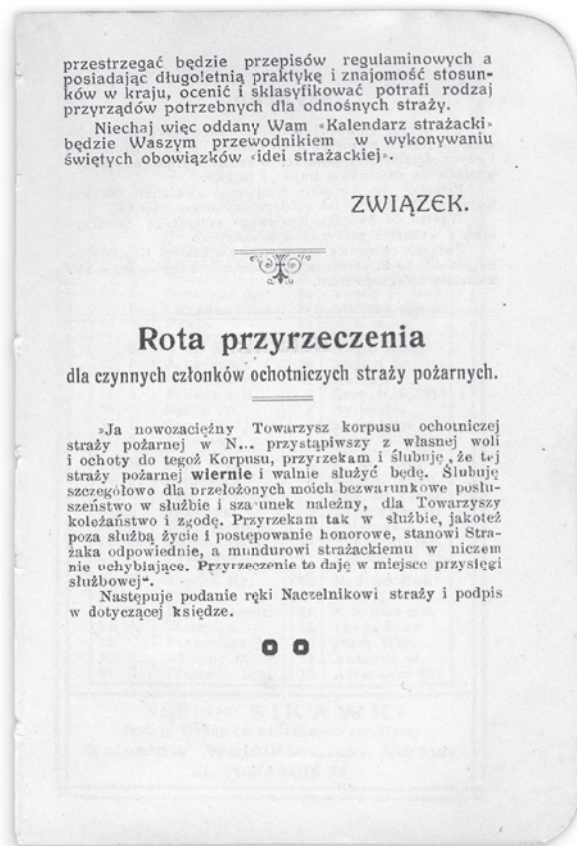
⁴ Zobacz: W. Drożdżik. *Z dziejów Kęt...*, s. 77.

⁵ Więcej na ten temat można przeczytać w: J. R. Szaflik. *Dzieje Ochotniczych Straży Pożarnych w Polsce*. Warszawa 2005.

*Kalendarz Strażacki
na rok 1914 wydany
we Lwowie przez
Krajowy Związek
Ochotniczych Straży
Pożarnych Królestwa
Galicji i Lodomerii
z Wielkim Księstwem
Krakowskim*

„Rota przyrzeczenia”
zamieszczona
w *Kalendarzu
Strażackim*

strażackich. Przy pomocy kierowanego przez Adama hrabiego Potockiego towarzystwa ubezpieczeniowego w 1865 roku udało się utworzyć w Krakowie pierwszą Ochotniczą Straż Ogniwą. Przykład dawnej stolicy Polski pozytywnie oddziaływał na inne miasta Galicji, które zaczęły samodzielnie organizować podobne stowarzyszenia. I tak w 1867 roku powstała straż w Wadowicach, 1868 roku we Lwowie, a w 1871 roku w Żywcu. Wkrótce związki strażackie zaczęły się zrzeszać i już w 1875 roku we Lwowie I Krajowy Zjazd Strażacki powołał Krajowy Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim.

Ciekawie sytuacja przedstawiała się w należącej także do Galicji Białej. W 1863 roku powołano stowarzyszenie Ochotniczej Straży Pożarnej dla Bielska i Białej, a w roku następnym, po zmianach w jego organizacji, powstała Bielsko-Bialska Ochotnicza Straż Pożarna. Data ta jest uznawana za początek organizacji pożarniczej na terenie Bielska i Białej, która uchodzi za jedną ze starszych w Polsce południowej. Bielsko-Bialska straż obejmowała więc swym zasięgiem dwa odrębne wówczas miasta. Jej członkami w większości byli Niemcy. Właśnie niemiecki charakter straży w Bielsku spowodował,

⁶ Więcej na temat Bielsko-Bialskiej Ochotniczej Straży Pożarnej: www.straz.bielsko.pl/historia.

że władze Białej i miejscowi działacze polscy wyodrębnili w 1934 roku własną jednostkę nazwaną Ochotniczą Strażą Pożarną w Białej Krakowskiej⁶. Dlatego Biała nie pojawia się w spisach Okręgów Związkowych Ochotniczych Straży Pożarnych publikowanych w wydawanych nakładem Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych we Lwowie *Kalendarzach Strażackich*, choć wymienione są w nich miejscowości powiatu bialskiego, w tym Hecznarowice. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, we wrześniu 1921 roku związki działające pod zaborami połączyły się w jeden Główny Związek Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Rosnące zagrożenie wybuchającymi pożarami oraz wzorce działań przeciwpożarowych płynące z miast cesarstwa austriackiego powodowały, że także w mniejszych miastach zaczęły powstawać straż ogniwowe. W miastach powiatu bialskiego w 1874 powstały Ochotnicze Straże Pożarne w Oświęcimiu i w Kętach, a w 1887 z inicjatywy ówczesnego kierownika szkoły Józefa Latosińskiego założona została straż pożarna w Wilamowicach⁷.

Pod koniec XIX wieku wzorem miast zaczęto tworzyć straż ogniwowe na wsiach. Powstawały one albo jako samodzielne organizacje – związkowe straż

⁷ Zobacz: *Wilamowice. Przyroda, historia, język, kultura oraz społeczeństwo...*, s. 143. Informację na ten temat można znaleźć także w *Monografii Miasteczka Wilamowic* J. Latosińskiego.

Schematyzm związkowych straży pożarnych pod pozycją 100. wymienia należące do XXVIII Okręgu Hecznarowice i skład Zarządu w 1913 roku: Prezesa, Naczelnika, Zastępcę Naczelnika, Sekretarza i Instruktorów

— 104 —

S. Aleksander Kwaśniewski I. Franciszek Zuch	S. Maryan Wilowski I. Roman Sekuła.
90. Gorlice XXIV.	96. Gumniska IV.
P. Feliks Tarczyński N. Stan. Chwastowicz Z. N. Edward Makowski S. „ „ „ „ „ „ I. Adam Zabierowski i Stan. Oleksiewicz.	P. Józef Bator N. Jan Stawarski Z. N. Józef Kotul I. Jan Stawarski.
91. Gorzyce VI.	97. Gwoździec XVII.
P. Grzegorz Hara N. Adam Grzywacz Z. N. Mikołaj Mazur S. Adam Węgiel I. Józef Główka.	P. Konstanty Sumorok N. Apolinary Herzog Z. N. Józef Krasnodębski S. Marcełi Terlecki.
92. Górna wieś XXIII.	98. Halicz XVI.
P. Andrzej Średniawski N. Ludwik Góralik Z. N. Józef Juwał S. Franciszek Muniak I. Ignacy Tandra.	P. Aleksander Mikowicz N. Juliusz Ormezwski Z. N. Jan Bogusiewicz.
93. Grochowe XX.	99. Harbutowice XXIII.
P. Dr. Stan. Nowaczyński N. Jan Wierczak Z. N. Marcin Maziaż S. Antoni Pietryka I. Jakób krupski.	P. Leopold Kania N. Franciszek Kuś Z. N. Wojciech Golonka S. Marcin Hyrlicki.
94. Gródek Jag. X.	100. Hecznarowice XXVIII.
P. Adolf Henze N. Szczepan Hapka Z. N. Wilhelm Haas S. Włodzim. Kaczmarski I. Franc. Stepalkowski.	P. Józef Pajak N. Wojciech Pajak Z. N. Józef Pajak S. Jan Kosman I. Maciej Pajak i Jan Szaflński.
95. Grybów III	101. Hodowica X.
P. Karol Czapliński N. Dr Antoni Haiman Z. N. Miecz. Komórkiewicz	P. Wiktor Chmiel N. Michał Choroszy Z. N. Paweł Choroszy S. -tanisław Szponar I. Walenty Foremny.
	102. Hohenbach XX.
	Brak wykazu.

pożarne, albo jako ochotnicze straże pożarne Kółek Rolniczych. Pierwsze wchodziły w skład Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych, drugie pozostawały pod jego patronatem. W 1913 roku w Galicji funkcjonowało łącznie w miastach i na wsiach 378 jednostek straży pożarnych stowarzyszonych w 29 okręgach oraz 497 jednostek działających przy Kółkach Rolniczych, o czym informuje *Kalendarz Strażacki na rok 1914* wydany przez Krajowy Związek Ochotniczych Straży Pożarnych.⁸ Okręg XXVIII, do którego należała Ochotnicza Straż Pożarna w Hecznarowicach, miał swoją siedzibę w Kętach. Należały do niego także Bielany, Czaniec, Kobiernice, Komorowice, Kozy, Łęki, Nowa Wieś, Osiek, Porąbka i Straconka. XXVII Okręg z siedzibą w Oświęcimiu skupiał między innymi Dankowice, Starą Wieś i Wilamowice. Pisarzowice, podobnie jak takie miejscowości powiatu bialskiego jak Bestwinka, Brzeszcze, Bujaków, Bulowice, Grójec, Polanka Wielka i Włosienica, miały swoje straże przy Kółkach Rolniczych.

⁸ Dane te zamieszczone zostały w *Kalendarzu Strażackim na rok 1914*. Red. B. Wójcikiewicz. Lwów 1914.

Ochotnicza Straż Pożarna w Hecznarowicach w świetle informacji zawartych w „Kronice i księdze kasy” Straży Ogniowej jest najstarszą wiejską strażą w ówczesnym powiecie białskim. Propagatorem idei pożarnictwa na wsi i płynących z niej korzyści był miejscowy nauczyciel Stanisław Kowalski. On też zainicjował powstanie Towarzystwa Straży Ogniowej. Początki oraz założenia i cele organizacji przedstawił w „Kilku słowach o założeniu straży pożarnej w Hecznarowicach wypowiedzianych do Towarzyszów tejże straży przez p. Stanisława Kowalskiego na dzień 12 lipca 1890 r. w Hecznarowicach”⁹. Równocześnie apelował do zebranych o ubezpieczenie domostw przed pożarami, jak to czynili już w tym czasie mieszkańcy miast. Miejscowość liczyła wówczas 128 domów i 950 mieszkańców. Wspomniana „Kronika”, obejmująca lata 1889–1927, jest cennym tekstem źródłowym zawierającym wiele istotnych informacji dotyczących wsi, nie tylko z zakresu działalności straży. Bogata w materiał faktograficzny i ilustracyjny w postaci odręcznych szkiców sytuacyjnych pożarów w Hecznarowicach ma charakter unikatowy. Dołączona do niej została książka kasowa zawierająca „Wykaz dochodów i rozchodów Straży ogniowej w Hecznarowicach” datowana także na 1889 rok.

⁹ Wystąpienie to rozpoczyna „Kronikę i księgę kasy” Straży Ogniowej w Hecznarowicach.

W kronice brak jest zapisków z lat 1917–1919, natomiast wpisy w książce kasowej świadczą, że w czasie I wojny światowej straż nie przerwała działalności.

Początki hecznarowskiej straży wiążą się z majem 1889 roku, kiedy Stanisław Kowalski po niedzielnym spotkaniu na majówce wilamowskiej straży pożarnej za namową Macieja Sztafińskiego i Macieja Nikła podjął decyzję o zorganizowaniu podobnej jednostki w Hecznarowicach. Inicjatywa ta szybko zdobyła uznanie mieszkańców wsi i wkrótce organizująca się straż liczyła już 32 osoby podzielone na dwa oddziały, a 29 czerwca tego samego roku zorganizowana grupa 11 strażaków dowodzona przez Kowalskiego wzięła udział w pierwszej akcji bojowej na terenie Hecznarowic. Dzięki ofiarności jej uczestników płonący dom został ocalony.

Przykład hecznarowian oddziaływał pozytywnie na okoliczne miejscowości. Jesienią tego samego roku Bestwina też założyła swoją organizację strażacką¹⁰, a w styczniu 1890 odbyło się zebranie założycielskie Towarzystwa Straży Ogniowej w Kozach¹¹. Wkrótce, 28 września 1890 roku, w Kętach odbyło się walne zgromadzenie straży pożarnych z Bestwiny, Chrzanowa, Andrychowa, Hecznarowic, Kęt, Oświęcimia, Wadowic i Zatora, w którym aktywnie

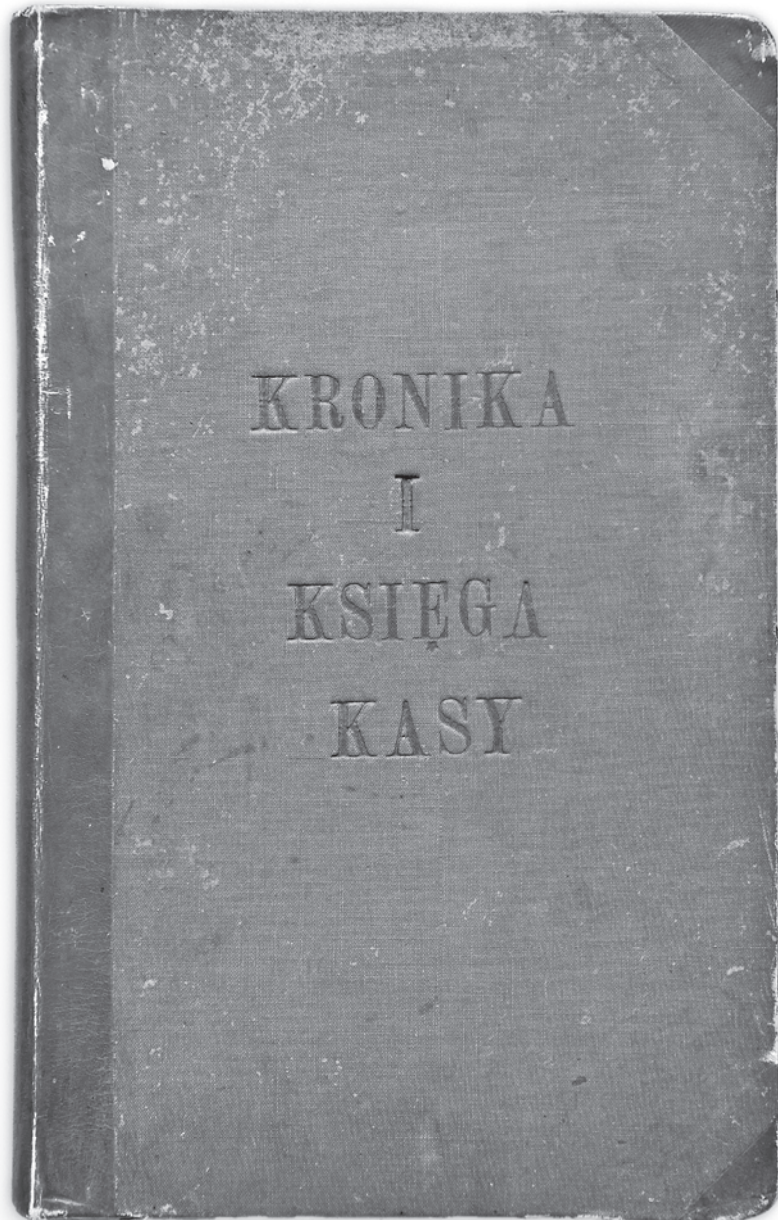
¹⁰ Informację z „Kroniki” potwierdza historia OSP w Bestwinie przedstawiona na stronie internetowej: www.osp.bestwina.pl

¹¹ Więcej na ten temat na stronie: www.osp.kozy.pl

Początki Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach

Założona w 1889 roku
przez Stanisława
Kowalskiego,
współzałożyciela
Towarzystwa
Straży Ogniowej
w Hecznarowicach,
zachowana do dzisiaj
„Kronika i księga kasy”

Wystąpienie
Stanisława
Kowalskiego
wygłoszone do
strażaków 12 lipca
1890 roku

Kilka słów o założeniu straży pożarnej w Hecznarowicach, wypowiedzianych do Towarzystwa Leśno-Strazy przez p. Stanisława Kowalskiego na dniu 12 lipca 1890, w Hecznarowicach

Szanowni Szwajcarscy,
stary panowie!

"Stochoj bliźniego,

jak siebie samego"

swy narzeczony

Ja więc miloscia powiebieni, powstala mi serce, nami, szlachetna
mysl, a baronica jak wiadomo, w nasze, wiecej straz, ogniw, Młody
bardy, wstankow, chętnie, niecie pomocy, bliźniemu, swemu, aby się
uwolniali, a tego przykazaniam, miłości.

Ja, więc dla domostwa, o czesne, wstawa, że toż powieści, przy toż
przymsi, strach, ogniw, mioty, toż i toż, jedynego, gospolara, a to
obla, są, gminy, a toż, całego, Młody, toż, i toż, tam, nawet, nawet, by toż
i by toż, i toż, wspaniale, by toż, że toż, i toż, splanie, Młody, gospo-
la, nowi, dom, stodoła, lub chlew, postawmy, się, w toż, wyją, pot-
niecie, że on, w toż, musi, się, biedak, na, stawi, na, przeważ, a toż
na, nowi, to, co, wspaniale, utraci, mógł, znou, natyc! Wic ma-
jść, sam, na, to, odpowiedniego, fankar, musi, się, radzić, i w toż,
lub, w toż, Młody, ma, pieniż, że, gotówka, przez, podupadnie,
to, musi, kapitał, procent, splanie, i, twierd, me, się, teraz, przy
a toż, by, wygodnie, jęchel, w toż, niema, a toż, wypony, i, potrzeb-
nie, sunny, musi, nie, nawet, fankar, umowy, gospodar, chara-
a, domu, do, domu, a, w toż, do, w toż, i, potrzeb, kapomogi. Szerelias
zdary, co, już, nie, w toż, roku, toż, wy, w toż, j, m, Li bigo
Swig, trz, i, a, nawet, i, miasto, jak, Stakis, Młody, i, inne, go, że
polar, nie, jęchel, zapędy, a to, setki, w, przy, i, w toż, i, w toż, i, w toż

uczestniczył Stanisław Kowalski. Przedstawił zebrany wystąpienie poświęcone strażom wiejskim. Zgromadzenie powołało Okręg Związkowych Ochotniczych Straży Pożarnych z siedzibą w Oświęcimiu. W 1899 roku ze względu na wzrost liczby jednostek nastąpiła reorganizacja i powstał Okręg Związkowych Ochotniczych Straży Pożarnych z siedzibą w Kętach, do którego odtąd należała straż z Hecznarowic. Tak więc hecznarowianie brali czynny udział w kształtowaniu się struktur organizacyjnych straży pożarnych.

Warunki startu Towarzystwa nie były łatwe, ale dzięki zaangażowaniu i solidnej pracy założycieli udało się osiągnąć zamierzone cele. Aby uzyskać niezbędne środki i dokonać rejestracji organizacji, Stanisław Kowalski wraz z naczelnikiem Gminy Józefem Warmuzem i Wojciechem Pająkiem udali się do sekretarza Wydziału Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych we Lwowie bawiącego wówczas w Wilmowicach. Ten polecił sporządzenie statutu, obiecując wyasygnowanie niezbędnych środków na straż. Sama rejestracja, zgodnie z ówczesnie obowiązującą Ustawą o stowarzyszeniach z dnia 15 listopada 1867 roku, dokonywana była w C. K. Starostwie przez zgłoszenie składu zarządu i zatwierdzonego statutu. Dopóki statut nie został zatwierdzony, straż pożarna nie mogła praw-

nie rozpocząć oficjalnej działalności. Pierwszy wpis w „Wykazie dochodów i rozchodów” pochodzi z 7 lipca 1889 roku i zawiera informacje o dotacjach Gminy w wysokości 300 zł oraz Krakowskiego Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń¹² w kwocie 60 zł, co może świadczyć, że w tym czasie straż w Hecznarowicach była już zarejestrowana. Marszałek powiatowy Stanisław Klucki, wizytując w sierpniu 1889 roku miejscową jednostkę, ofiarował natomiast 5 zł. Kupiono za nie trąbkę sygnalizacyjną, która miała wzywać strażaków do pożaru. Od razu rozpoczęli oni ćwiczenia. Najpilniejszą jednak sprawą był zakup sikawki, a założyciele przywiązywali dużą wagę do jej wyboru. Ostatecznie za 460 zł kupiona została czterokołowa sikawka ręczna o zaprzęgu konnym z fabryki Rudolfa Dautego w Białej Krakowskiej. Następnie rozpoczęto starania o umundurowanie.

Założyciele ówczesnych straży pożarnych wywodzili się najczęściej z grona poważanych osób. Byli to z reguły nauczyciele, wójtowie, naczelnicy gmin, szanowani gospodarze. Twórcą Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach jest Stanisław Kowalski. Dzięki jego zaangażowaniu w sprawy pożarnictwa i talentowi organizacyjnemu doszło do powstania tak ważnej i potrzebnej instytucji. Odegrał on znaczą-

¹² W 1874 roku „Floriana” zmieniła oficjalną nazwę na Krakowskie Towarzystwo Wzajemnych Ubezpieczeń.

Czterokołowa sikawka
ręczna o zaprzęgu
konnym zakupiona
w 1889 roku w firmie
Rudolfa Dautego
w Białej Krakowskiej

rolę nie tylko przy jej powstaniu, ale umiejętnie kierował organizacją i potrafił pozyskiwać niezbędne do prowadzenia działalności środki. Osobiście uczestniczył w akcjach, a także zapoczątkował i prowadził kronikę. W powszechnej świadomości utrwaliło się przekonanie, że był on pierwszym naczelnikiem. Jednak, prawdopodobnie przez skromność, nie uwzględnił tej informacji w prowadzonych przez siebie zapiskach. Kiedy w 1891 roku odszedł do Bielania nie zaprzestał współpracy z hecznarowską strażą, ale nadal uczestniczył w zebraniach jako członek wspierający oraz służył radą i pomocą. W następnych latach założył straże pożarne w Bielaniach, Łękach i Nowej Wsi. W 1901 roku jako znawca pożarnictwa był delegatem na Zjazd Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych. W kronice, kontynuowanej już przez jego następców – miejscowego nauczyciela Tadeusza Schwarza¹³, a następnie Jana Kosmana¹⁴ – nauczyciela, później kierownika szkoły, podkreśla się jego pozytywną rolę w zażegnaniu sporów i waśni. Zmarł 28 marca 1906 roku w Bielaniach, gdzie został pochowany. W jego pogrzebie uczestniczyły wszystkie okoliczne straże.

Jako założycieli straży kronika wymienia także Józefa Warmuza ówczesnego naczelnika Gminy

¹³ Jest to jedyna wzmianka o takim nauczycielu. „Kronika szkoły powszechnej w Hecznarowicach” nic o nim nie wspomina.

i pierwszego prezesa Towarzystwa oraz „gospodarzy gruntowych” Macieja Sztafińskiego, pełniącego w straży funkcję zastępcy kapitana oddziału, oraz Macieja Nikła – trębacza. Kolejnymi prezesami w następnych latach byli natomiast, zgodnie z uchwałą walnego zgromadzenia z 1895 roku, naczelnicy Gminy Antoni Mojżesz, Józef Formas, Józef Wójcik i Józef Pająk, a naczelnikami, wybieranymi przez to zgromadzenie, Józef Wójcik, Józef Warmuz, Wojciech Pająk i Józef Pająk. W skład Zarządu, zwanego wówczas Wydziałem, poza prezesem i naczelnikiem wchodził także zastępca naczelnika, sekretarz, skarbnik i jeden albo dwóch członków. Ważne role w strukturze organizacyjnej odgrywali komendanci oddziałów, zwani początkowo kapitanami, oraz instruktorzy. Pierwszym komendantem był Wojciech Pająk. Wszystkie te funkcje były wybieralne. Utworzono także sąd honorowy, inaczej określany jako sąd polubowny, i komisję rachunkową.

Trudno jest dzisiaj ustalić bliższe dane o członkach straży, ale byli to w większości rolnicy, czasem rzemieślnicy tacy jak cieśle czy kowale, a także drobni sklepikarze. Można było wśród nich wyróżnić członków czynnych, honorowych i wspierających. Do obowiązków członków czynnych należało

¹⁴ Stały nauczyciel jednoklasowej Szkoły Powszechnej w Hecznarowicach (I IX1907–I IX1912). Dekret R.S.Kr. 23.08.1907.L 32.347.

szkolenie przeciwpożarowe zarówno na miejscu w czasie ćwiczeń praktycznych, jak i na specjalnych kursach. Hecznarowscy strażacy brali także udział we wspólnych zjazdach i ćwiczeniach okręgowych okolicznych straży. Ilość członków czynnych nie była stała, ale ciągle funkcjonowały dwa kilkunastoosobowe oddziały. Zawsze też było kilku członków wspierających. Wspomagali oni Towarzystwo dotacjami, o czym świadczą wpisy w książce kasowej. Należeli do nich między innymi kierownik szkoły Jan Kosman, pierwszy proboszcz Hecznarowic Antoni Kudłacik i wójt Alojzy Hoffman. Osobom wyjątkowo zasłużonym nadawano tytuł członka honorowego. Jako pierwsi otrzymali go założyciele Stanisław Kowalski i Józef Warmuz.

W skład wyposażenia ochotniczych straży pożarnych wchodziły obowiązkowo ręczna sikawka, wąż parciany, bosaki, wiadra oraz trąbka, przechowywane w remizie, czyli początkowo drewnianym budynku. Mundury, pasy bojowe z toporkami i hełmy strażackie kupowano najczęściej dopiero po paru latach. Hecznarowska straż kompletowanie wyposażenia rozpoczęła, jak już wspomniano, od zakupu trąbki. W dalszej kolejności przystąpiono do wyboru odpowiedniej sikawki. Po jej sprowadzeniu z powodu

braku strażnicy umieszczono ją u kapitana Wojciecha Pająka. Konie do ciągnięcia sikawki pożyczano odpłatnie od miejscowych gospodarzy. Były to tzw. konie pożarowe, które nie bały się ognia.

Konieczna zatem stała się budowa remizy strażackiej, gdzie należałoby ulokować posiadany sprzęt, zwłaszcza że w następnych latach zakupiono węże, toporki, osęki oraz kopacze, zwijadła, kosze na węże i wolno stojącą drabinkę. Z Wiednia sprowadzono hełmy i pasy, a ze Lwowa specjalny skórzany hełm „z huską i sokołem” oraz szpadę. Taki, zgodny z obowiązującymi przepisami, hełm i szpadę nosił naczelnik. Duże wydatki wiązały się z umundurowaniem, o które starania rozpoczęto od samego początku i w miarę posiadanych środków nieustannie uzupełniano. Bluzy szyto z sukna zakupionego w Fabryce Wyrobów Wełnianych Zajączka i Lankosza w Kętach, a czapki wykonywał czapnik Ignacy Kubicki.

W końcu w 1903 roku wybudowana została pierwsza strażnica. Był to drewniany budynek na podmurówce, z filarami z cegły, kryty dachówką. Nie wiadomo kiedy postawiono obok niej wspinalnię w formie drewnianego słupa. 10 października 1909 roku przed strażnicą odbyło się poświęcenie pierwszego sztandaru wykonanego przez miejscowego artystę ludowego

Wykaz

1889.

dochodów i dochodów Strazy ogniowej:

w Kucharskich

Lp. por.	Data	Wyszeżenie	Dochód		Kuchnia		Uwaga
			zl.	nr.	zl.	nr.	
1	7/89	Smirna ofiarowała	300				
2		Towarzystwo aseniarzów Krak.	60				
3	14/89	Wiel. Jan Konstant Skutki z Kół	5				
4	19/89	Janine Wiel. Jan. br. Adrian Łarysz	35				
5		Jan Kamiński & Bielka	5				
6	24/89	Jan Jerzy Skowronski z Szarowic	15				
7	29/89	Wiel. Jan Herman Czern. z Kół	5				
8	29/89	Smirna Kucharskich, p. z. 1889	10				
9	29/91	Jan Klinger Leśny z Kucharskich	2				
10	19/91	Hydział Strazy przeciwpożarowej w Kuch.	20				
11	24/89	Jan Sikawski Kucharskich z Szarowic			400		Przebieg choroby i długotrwały na szpitalu. Wzrost
12		Przebieg choroby i szpitalu z Szarowic			12		
13		Przebieg choroby i szpitalu z Szarowic			11	12	
14		Przebieg choroby i szpitalu z Szarowic			1	15	
15		Przebieg choroby i szpitalu z Szarowic			3		
16		Przebieg choroby i szpitalu z Szarowic			4		
17		Przebieg choroby i szpitalu z Szarowic					10
18		Przebieg choroby i szpitalu z Szarowic					10

Wykaz

19	<i>Opłata z kościoła klaszarnego</i>		1	45
20	<i>Opłata z notowania, popisu i t. straż</i>		1	
	<i>Stare m</i>	457	499	916
21	<i>Dotacje, niedobory</i>	27 zł 9 k		
	<i>Utrata w kwaterach, opłata za teren, latarnie</i>			
	<i>Opłata za udział 19/16 przez Komisję z 1894 r. w sprawie powołania do analitycznego badania stanu</i>			

28 25 92.

Antoniego Flasz „Starszego”. Potrzebne fundusze zostały zebrane z urzędzonych po raz pierwszy w tym roku przedstawień. W podniosłej uroczystości wzięli udział ojcowie reformacji z kęckiego klasztoru, młody pan Rudziński z Osieka i okoliczne straż.

Istotną i niełatwą sprawą było finansowanie działalności straży. Zdobywanie niezbędnych do tego celu funduszy stanowiło przedmiot ciągłych starań. Dokładne informacje na ten temat zostały zapisane w „Wykazie dochodów i rozchodów Straży ogniowej w Hecznarowicach”. W pierwszych latach istnienia Towarzystwo utrzymywało się głównie z dotacji Gminy i Krakowskiego Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń oraz subwencji Rady Powiatowej w Białej. Źródłem innych dochodów były datki od osób prywatnych, także z sąsiednich wsi. Często byli nimi właściciele ziemscy jak na przykład Adrian Larisch, Jerzy Krzemień z Pisarzowic, Stanisław Klucki i Herman Czecz z Kóz czy leśniczy Zinger z Bulowic. Od 1891 roku straż otrzymywała także wynagrodzenie od instytucji ubezpieczeniowych za skuteczne gaszenie pożarów. W tymże roku było to 20 zł pochodzących od Krakowskiego Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń „za bytność przy ogniu w Kętach”. W następnym roku uzyskała natomiast zapomogę od Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych we Lwowie. Od 1894 roku rozpoczęło się także coroczne

„Wykaz dochodów i rozchodów”
Towarzystwa Straży
Ogniowej zawierający
informacje o źródłach
finansowania
i wydatkach
organizacji

wpłacanie składek do tegoż związku od każdego członka czynnego, a w 1924 roku wszyscy strażacy zostali ubezpieczeni od następstw nieszczęśliwych wypadków w Dyrekcji Wzajemnych Ubezpieczeń w Warszawie.

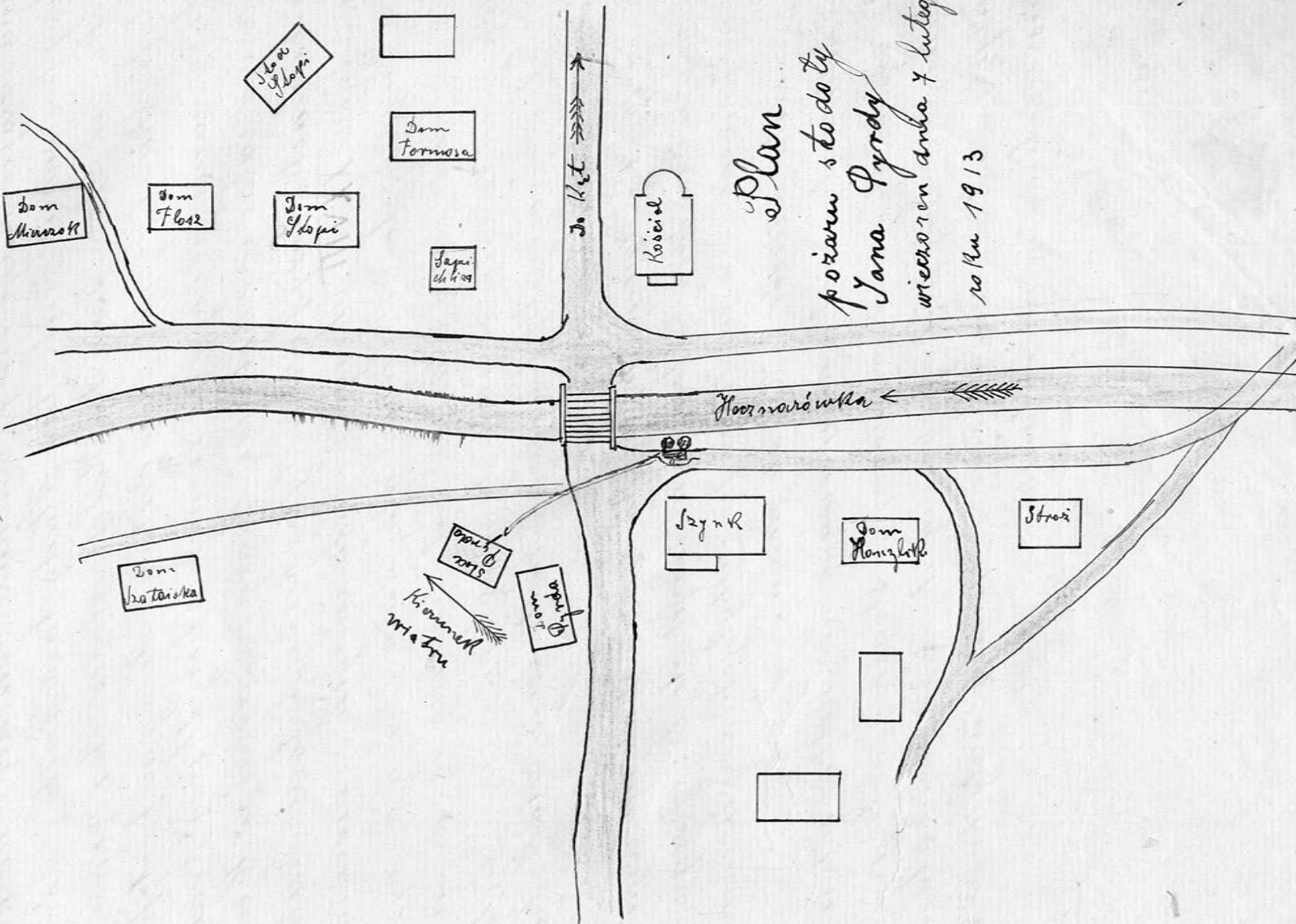
Uzyskiwane środki nie zawsze wystarczały na pokrycie wydatków związanych z zakupem podstawowego sprzętu pożarniczego i umundurowania oraz kosztów ponoszonych przy wyjazdach na akcje. Często wykazywano niedobór, dlatego od 1894 roku zaczęto organizować bale strażackie, które przynosiły dochód. Od 1896 roku dochody wzrosły i w roku następnym wykazano nadwyżkę. Od 1909 roku zaczęto pozyskiwać środki z organizowanych na cele specjalne przedstawień. Źródłem przychodów były także datki członków wspierających oraz składki zbierane w gminie i w kościele. Informacje o zyskach z występów i „muzyki na weselach” świadczą, że około 1924 roku przy Ochotniczej Straży Pożarnej utworzona została orkiestra. Jej kapelmistrzem był Jan Gacek¹⁵.

Od początku działalności strażacy zaznaczyli swoją obecność poza Hecznarowicami. Brali udział przy gaszeniu mniejszych i większych pożarów zarówno na terenie wsi, jak i okolicznych miejscowości. W sumie w omawianym okresie interweniowali we własnej miejscowości osiem razy. O zaistniałym

zagrożeniu powiadamiani byli przede wszystkim za pomocą trąbki sygnalizacyjnej, a po wybudowaniu kościoła także przez bicie dzwonów. W akcji uczestniczyło zazwyczaj kilkunastu członków czynnych Towarzystwa. Pierwszy duży pożar wybuchł w 1896 roku w młynie Jana Nikla. Pomimo interwencji jednostek z Hecznarowic, Nowej Wsi, Wilamowic, Starej Wsi i Dankowic w liczbie 71 strażaków młyna nie udało się uratować i spłonął doszczętnie. Interesującą częścią kroniki są dołączone do opisów szczegółowe plany pożarów na terenie Hecznarowic. Skupiają się one wprawdzie na zabudowaniach objętych żywiołem, ale są cennym źródłem informacji o ówczesnej zabudowie i układzie przestrzennym wsi.

Oprócz udziału w akcjach gaszenia pożarów na terenie Hecznarowic strażacy wyjeżdżali kilkanaście razy poza wieś, najczęściej do Kęt, Nowej Wsi, Malca, Wilamowic, Starej Wsi i Pisarzowic. Zazwyczaj w wyjazdach tych uczestniczyło kilkanaście osób, współpracując początkowo ze strażami z Kęt, Wilamowic i Bestwiny, od 1893 roku z założonym także przez Stanisława Kowalskiego Towarzystwem Ochotniczej Straży Pożarnej Bielańsko-Łęckiej, a jeszcze później z Nowej Wsi, Starej Wsi i Dankowic. Warto wspomnieć o podziękowaniach, jakie napływały do

¹⁵ Potwierdzeniem tego może być fakt, że jest o niej mowa w zachowanym opisie uroczystości święta 3 Maja w 1945 roku.

Plan

porozumienie
Jana Pyrdy
wiceoświecenicza 4 lutego
roku 1913

Zarządu po sprawnie przeprowadzonych akcjach. W kronice zachowały się pisma od Wydziału Straży Ogniowej w Kętach i od zwierzchności gminnej w Starej Wsi odpowiednio z 1891 i 1894 roku.

Okazje takie wykorzystywano do pisania próśb do Krakowskiego Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń o dotacje, które zwykle kończyły się dofinansowaniem. Jeżeli budynki były ubezpieczone, straż otrzymywała za skuteczne gaszenie pożarów od instytucji ubezpieczeniowych wynagrodzenie, jak było na przykład w wypadku wielkiego pożaru w Nowej Wsi w 1894 roku. W przypadku, gdy gospodarstwo nie było ubezpieczone, akcja ratunkowa pociągała za sobą znaczne koszty. Straż często ponosiła straty w sprzęcie, który ciągle trzeba było naprawiać i uzupełniać. Zdarzało się także, że ranni byli ludzie i niosący pomoc strażacy.

Najbardziej tragiczny z opisanych w kronice pożar miał miejsce 22 marca 1902 roku w Wilamowicach. Nawiedził on część miasta zwaną „Pod lasem”. Płonęło wówczas 19 domów i 9 stodoł. Z ogniem walczyły jednostki z Wilamowic, Hecznarowic, Starej Wsi, Dankowic i Bielan. Akcję utrudniał silny wiatr, a bielańska straż ze względu na wziębrane wody Soły przybyła bez sikawki. Płomienie

zniszczyły prawie wszystkie wymienione budynki, zginęło także pięcioletnie dziecko. Straty wyniosły około 40 000 koron.¹⁶

Przyczyny wybuchu pożarów były różne. Czasami uderzenie pioruna, nieostrożność lub też zaproszenie ognia, jak miało to miejsce w przypadku pożaru kościoła w Wilamowicach w 1906 roku. Szczęśliwie jednak w tym wypadku zagrożenie szybko udało się opanować. Innym razem ogień wznieciły dzieci, zdarzały się też podpalenia. Żywioł wybuchał zarówno w dzień, jak i w nocy. W 1893 roku hecznarowscy strażacy spieszący do Nowej Wsi w trakcie nocnej przeprawy przez Sołę nie znaleźli brodu, na skutek czego sikawka nabrała wody. W związku z tym, jak pisze kronikarz, „zaraz można było akcję ratunkową rozpocząć”. Jako ciekawostkę warto przytoczyć także informację o przebiegu pożaru w gorzelnii Hempla w Malcu w 1897 roku, kiedy zapalił się i eksplodował zbiornik z czystym spiritusem. Płonący alkohol rozlał się po pobliskiej powierzchni stawu. Biorący udział w gaszeniu pożaru byli pijani od jęgo oparów.

Z czasem funkcje i kompetencje straży pożarnych zaczęły się zmieniać. Stopniowo stawały się one nie tylko organizacjami pełniącymi funkcje przeciwpożarowe, ale z reguły ośrodkami życia kulturalnego

¹⁶ Informacje na ten temat można znaleźć także w monografii J. Latosińskiego. Autor podaje jednak nieco inne dane.

wsi. Towarzystwo Straży Ogniowej w Hecznarowicach już od początku swej działalności organizowało i uczestniczyło w uroczystościach związanych z życiem straży. W 1891 roku w hecznarowskiej kaplicy miało miejsce uroczyste poświęcenie Towarzystwa i sikawki, natomiast w 1909 roku przed remizą strażacką poświęcony został sztandar. W 1894 hecznarowianie byli w Starej Wsi na uroczystościach związanych z założeniem tamtejszej straży. Defiladę 120 strażaków z Hecznarowic, Wilamowic, Bestwiny, Łęk i Bielán prowadził Stanisław Kowalski będący wówczas naczelnikiem w Łękach. Z kolei w 1907 roku brali udział w uroczystości założenia straży w Pisarzowicach, a w 1911 w poświęceniu jej sztandaru. Na ceremonie przekazania sztandarów jeździli między innymi do Wilamowic, Osieka i Nowej Wsi¹⁷. Od 1912 roku w dniu 4 maja zaczęli organizować obchody święta swojego patrona św. Floriana.

Strażacy od samego początku włączyli się w życie całej wspólnoty poprzez aktywne uczestnictwo w uroczystościach religijnych. W 1898 roku pojechali na poświęcenie kościoła w Białej. W tym samym roku uczestniczyli w pogrzebie proboszcza Pisarzowic Józefa Bukowskiego. Udawali się na pogrzeby członków straży między innymi do Pisarzo-

wic, Wilamowic, Kęt i Bielán. Od 1899 roku, kiedy powstał cmentarz „na Stopowej górze”, tam odprowadzali swoich członków. Aktywnie uczestniczyli w budowie własnego kościoła i w powstawaniu parafii. W 1911 roku ze sztandarem przywitali pierwszego jej proboszcza księdza Antoniego Kudłaciła, a od 1912 roku trzymali wartę honorową przy Grobie Chrystusa w święta Wielkanocne i brali udział w uroczystościach Bożego Ciała. Wreszcie 1 czerwca 1924 roku z honorami witali biskupa krakowskiego Adama Sapiehę, który przybył dokonać konsekracji kościoła.

Obok świąt religijnych uroczystości obchodzono święta państwowe i narodowe. Jako poddani Monarchii Austro-Węgierskiej w 1898 roku strażacy zorganizowali obchody 50. rocznicy wstąpienia na tron cesarza Franciszka Józefa. W tym samym roku delegacja Towarzystwa była w Kętach na uroczystościach związanych ze stuleciem urodzin Adama Mickiewicza. W 1910 roku hecznarowscy strażacy włączyli się w ogólnopolskie obchody 500-lecia bitwy pod Grunwaldem, które miały miejsce w Kętach i w Wilamowicach. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości zaczęli organizować obchody święta narodowego 3 Maja, a w 1924 roku uczestniczyli w pochodzie narodowym w Kętach. Trzy lata później Ochotnicza Straż Pożarna wspólnie

¹⁷ Informacje o uroczystościach potwierdza „Kronika OSP w Łękach” założona i prowadzona w latach 1891–1902 przez S. Kowalskiego, która zachowała się do naszych czasów.

z Kołem Towarzystwa Szkół Ludowych¹⁸ w Hecznarowicach urządziła z okazji tego święta publiczny odczyt poświęcony Konstytucji 3 Maja.

Tak więc straż prowadziła w Hecznarowicach także działalność oświatową i kulturalną. Jako pierwsza we wsi instytucja zainicjowała wystawianie przedstawień teatralnych. Było to zasługą między innymi miejscowych nauczycieli i kierownika szkoły pełniącego funkcje sekretarza straży i kolejnego kronikarza – Jana Kosmana. Przybył on do Hecznarowic w 1907 roku i do 1912 pracował jako nauczyciel stały, a od 1913 roku jako kierownik szkoły. Kronika szkoły podaje, że funkcje te pełnił od 1909 do 1926 roku. W tym też czasie zaangażował się w działalność miejscowej straży. W 1909 roku wspólnie z innym nauczycielem Józefem Szymańskim¹⁹ przygotował dla mieszkańców Hecznarowic trzy sztuki: „Chłopi arystokraci” i „Błązek opętany” Władysława Anczyca oraz „Żyda w becze” Alojzego Żółkowskiego, które cieszyły się powodzeniem i grane były kilkakrotnie. Z pierwszego przedstawienia zakupiono kurtynę i „przyrządy potrzebne do przedstawienia”, a z następnych ufundowano sztandar straży.

Jak widać, założycielom Towarzystwa Straży Ogniowej w Hecznarowicach, udało się osiągnąć

zamierzone cele. W okresie międzywojennym hecznarowska straż miała już ustabilizowaną sytuację kadrową, w tym Zarząd, sytuację bazową w postaci strażnicy i sprzęt gaśniczy, a przede wszystkim autorytet i uznanie lokalnej społeczności. Jako organizacja o charakterze publicznym od momentu powstania w 1889 roku realizowała nie tylko funkcje przeciwpożarowe, ale odgrywała w swoim środowisku ważną rolę społeczną, kulturalną i wychowawczą. Jej dorobek sprawił, że zarówno oddanie sprawie niesienia bezinteresownej pomocy, jak i idea służenia swojej „małej ojczyźnie” przetrwały do dziś. Współczesna Ochotnicza Straż Pożarna w Hecznarowicach, obchodząca swoje 125-lecie jest ich kontynuatorką.

¹⁸ Brak dokładniejszych wiadomości o powstaniu i działalności tej organizacji w Hecznarowicach.

¹⁹ Kronika szkoły też nie wspomina o takim nauczycielu.

W pierwszym
rzędzie założona
prawdopodobnie
w 1924 roku orkiestra
strażacka. Drugi
od prawej siedzi
kapelmistrz Jan Gacek

Kalendarium

- 1889** Założenie przez Stanisława Kowalskiego i Józefa Warmuza Towarzystwa Straży Ogniowej w Hecznarowicach.
- 29 czerwca. Pierwsza akcja gaśnicza na terenie Hecznarowic.
- Zakup czterokołowej sikawki ręcznej o zaprzęgu konnym z fabryki Rudolfa Dautego w Białej Krakowskiej.
- 1890** Powołanie Okręgu Związkowych Ochotniczych Straży Pożarnych z siedzibą w Oświęcimiu.
- 1896** Pierwsza lustracja Towarzystwa dokonana przez lustratora Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych we Lwowie Jana Lankosza.
- 1899** Powstanie Okręgu Związkowych Ochotniczych Straży Pożarnych z siedzibą w Kętach.
- 1903** Budowa pierwszej drewnianej strażnicy.
- 1909** Wystawienie przez straż trzech pierwszych przedstawień teatralnych dla mieszkańców.
- Ufundowanie z uzyskanego dochodu sztandaru Towarzystwa Straży Ogniowej.
- 1911** Przywitanie przybywającego do Hecznarowic pierwszego proboszcza nowo utworzonej parafii księdza Antoniego Kudłacika.
- 1912** Rozpoczęcie tradycji trzymania warty honorowej przy Grobie Chrystusa w czasie świąt Wielkanocnych.
- Pierwsze obchody święta patrona strażaków św. Floriana.
- 1913** Skład Zarządu OSP w Hecznarowicach zamieszczony w *Kalendarzu Strażackim na 1914 rok*: Prezes – Józef Pająk, Naczelnik – Wojciech Pająk, Zastępca Naczelnika – Józef Pająk, Sekretarz – Jan Kosman, Instruktorzy – Maciej Pająk i Jan Sztafiński.
- 1922** Zorganizowanie po raz pierwszy uroczystych obchodów święta 3 Maja.
- 1924** Udział w konsekracji kościoła przez kardynała Adama Stefana Sapiechę.
- Powstanie orkiestry strażackiej przy OSP w Hecznarowicach.
- 1927** Urządzenie wspólnie z Kołem Towarzystwa Szkół Ludowych odczytu poświęconego Konstytucji 3 Maja.

- 1940** Skonfiskowanie przez Niemców pierwszego sztandaru Towarzystwa Straży Ogniowej.
- 1942** Remont strażnicy i dobudowanie do niej świetlicy.
- 1943** Zakup pierwszej sikawki motorowej.
- 1945** Pierwsza po wojnie uroczystość 3 Maja z udziałem straży i orkiestry.
Poświęcenie nowego sztandaru OSP w Hecznarowicach.
- 1946** Ufundowanie ze składek społeczeństwa pierwszego samochodu marki BMW.
- 1950** Jubileusz 60-lecia OSP w Hecznarowicach.
Podjęcie decyzji o budowie nowej remizy strażackiej.
- 1957** Wmurowanie aktu erekcyjnego i kamienia węgielnego pod nową strażnicę.
- 1958** Przydzielenie przez Rejonową Komendę Straży Pożarnej w Bielsku-Białej motopompy.
- 1962** Oddanie do użytku drugiej strażnicy OSP w Hecznarowicach.
- 1965** Uroczystości 75-lecia OSP w Hecznarowicach.
Zakup nowego samochodu marki Lublin.
- 1966** Przekazanie jednostce nowej motopompy.
- 1969** Przekazanie do użytku samochodu pożarniczego.
- 1972** Przekazanie sztandaru związkowego OSP w Hecznarowicach.
- 1974** Jubileusz 85-lecia OSP w Hecznarowicach.
- 1978** Powstanie Młodzieżowej Drużyny Pożarniczej.
- 1984** Początek budowy wielofunkcyjnego Domu Strażaka.
Obchody 95-lecia OSP w Hecznarowicach.
Wmurowanie aktu erekcyjnego pod budowę strażnicy.
- 1988** Ufundowanie przez strażaków nowego sztandaru.
- 1989** Uroczyste obchody 100-lecia OSP w Hecznarowicach.

- 1989** Udekorowanie sztandaru jednostki Złotym Znakiem Związku OSP RP nadanym przez Zarząd Główny Związku OSP RP.
- Przekazanie przez Rejonową Komendę Straży Pożarnej w Bielsku-Białej samochodu bojowego marki Żuk.
- 1991** Poświęcenie i oddanie do użytku trzeciej strażnicy OSP.
- Sesja Rady Miasta i Gminy w nowo wybudowanej sali OSP w Hecznarowicach.
- 1992** Przekazanie starej strażnicy na przedszkole.
- 1996** Przekazanie OSP w Hecznarowicach pierwszego ciężkiego samochodu bojowego marki Jelcz.
- 1998** Powstanie Komitetu Założycielskiego Orkiestry Dętej w Hecznarowicach.
- 1999** Rozpoczęcie działalności Młodzieżowej Orkiestry Dętej mającej swą siedzibę w Domu Strażaka.
- Obchody 110 rocznicy powstania OSP w Hecznarowicach.
- Ufundowanie przez mieszkańców Hecznarowic figury św. Floriana przed remizą OSP.
- 2001** Zorganizowanie przez OSP w Hecznarowicach Gminnego Przeglądu Orkiestr Dętych.
- 2002** Otrzymanie od Zarządu Oddziału Związku OSP RP województwa śląskiego radiostacji samochodowej.
- Zajęcie 2. miejsca w grupie seniorów w Gminnych Zawodach Pożarniczych.
- 2003** Otrzymanie lekkiego samochodu ratowniczego marki Ford Transit i zakup wyposażenia.
- Nieodpłatne przekazanie samochodu marki Żuk jednostce OSP w Dąbrowie powiat Kłobuck.
- 2004** Uroczystości 115-lecia OSP w Hecznarowicach.
- 2006** Zajęcie 1. miejsca w grupie seniorów w Gminnych Zawodach Pożarniczych.
- 2008** Odebranie nowego średniego samochodu ratowniczo-gaśniczego marki Volvo.
- Nieodpłatne przekazanie samochodu Jelcz jednostce OSP Gorzków w gminie Niegowa.
- Nagroda Burmistrza Buska Zdroju dla Młodzieżowej Orkiestry Dętej na XX Regionalnym Przeglądzie Orkiestr Dętych OSP.

- 2009** Obchody 120-lecia OSP w Hecznarowicach.
- Gminne Zawody Sportowo-Pożarnicze na stadionie sportowym w Hecznarowicach.
- Udział w Powiatowych Zawodach Sportowo-Pożarniczych w Rudnicy.
- Certyfikat Srebrnego Pasma dla Młodzieżowej Orkiestry Dętej na XX Ogólnopolskim Festiwalu Orkiestr Dętych OSP w Krynicy Zdroju.
- Odnaczenie Antoniego Tatonia, prezesa OSP w Hecznarowicach w latach 1981–1999, Złotym Znakiem Związku OSP RP nadawanym przez Zarząd Główny Związku OSP RP.
- 2010** Jubileusz Młodzieżowej Orkiestry Dętej.
- Otrzymanie od Zarządu Oddziału Związku OSP RP województwa śląskiego nowej pompy szlamowej.
- 2011** Zdobyte przez Młodzieżową Drużynę Pożarniczą 3. miejsca w Gminnych Zawodach Sportowo-Pożarniczych
- 2012** Otrzymanie ratunkowej łodzi płaskodennej bez silnika.
- Zajęcie przez Młodzieżową Drużynę Pożarniczą 2. miejsca na szczeblu gminnym oraz 9. na szczeblu powiatowym.
- Zajęcie 1. miejsca w grupie seniorów w Gminnych Zawodach Sportowo-Pożarniczych.
- 2013** Zajęcie 2. miejsca w grupie seniorów w Gminnych Zawodach Sportowo-Pożarniczych.
- Zajęcie 2. miejsca w grupie seniorów w Powiatowych Zawodach Sportowo-Pożarniczych.
- Udział w zawodach strażackich w stylu retro w Jaworzu.
- Odnaczenie Stefana Nycza, członka honorowego OSP w Hecznarowicach, naczelnika w latach 1976–1980, Złotym Znakiem Związku OSP RP nadawanym przez Zarząd Główny Związku OSP RP.
- 2014** Manewry Ochotniczych Straży Pożarnych zorganizowane przez OSP w Hecznarowicach i Bielskie Pogotowie Ratunkowe.

**Historia
Ochotniczej
Straży
Pożarnej
w Hecznarowicach
na fotografii**

Ochotnicza
Straż Pożarna
w Hecznarowicach
nawet w czasie
II wojny światowej
nie przerwała
swej działalności.
Grupa strażaków
w 1945 roku przed
wybudowaną w 1903
i rozbudowaną
w 1942 roku strażnicą

Pierwszy samochód
marki BMW
ufundowany
w 1946 roku
ze składek
społeczeństwa
Heczmarowice

Ochotnicza Straż
Pożarna od początku
uczestniczyła
w świętach
narodowych
i religijnych.
Uroczysty przemarsz
strażaków z nowym
sztandarem z kościoła
do pierwszej strażnicy
w dniu święta
Królowej Korony
Polskiej 3 maja
1947 roku

Do obowiązków
członków czynnych
straży należały
szkolenia. W kursie
w Krakowie
w 1949 roku
uczestniczył między
innymi stojący
pierwszy z lewej
Franciszek Formas

Defiladę strażaków przed drugą, oddaną do użytku w 1962 roku strażnicą prowadzi Franciszek Formas, naczelnik straży w latach 1945–1953

Obchody 75-lecia
Ochotniczej
Straży Pożarnej
w Hecznarowicach
w 1965 roku.
W środkowym
rzędzie trzeci od
lewej Antoni Nikiel,
prezes w latach 1954–
1980, piąty od lewej
Eugeniusz Bilczewski,
prezes powiatowy
Ochotniczej
Straży Pożarnej

Uroczystość
wmurowania aktu
erecyjnego pod
wielofunkcyjny
Dom Strażaka
w 1984 roku.
Po prawej Antoni
Tatoń, prezes
w latach 1981–1999

Moment dekoracji
sztantaru OSP
Złotym Medalem
za Zasługi dla
Pożarnictwa z okazji
obchodów 95-lecia
straży w 1984 roku

Żeńska Drużyna
Pożarnicza w latach
osiemdziesiątych
XX wieku odnosząca
sukcesy w zawodach
gminnych

Od 1978 roku przy OSP w Hecznarowicach istnieje Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza. Gromadzi ona młodych ludzi z pasją niesienia pomocy potrzebującym

Akcja gaszenia pożaru
hali magazynowej
w Bielsku-Białej
w 2005 roku

Udział w gaszeniu
pożaru cegielni
w Bestwinie w 2007
roku

Manewry
Ochotniczych
Straży Pożarnych
zorganizowane
w maju 2014
roku przez OSP
w Hecznarowicach
i Bielskie Pogotowie
Ratunkowe

Tradycyjna defilada
rozpoczynająca
uroczyste obchody
Dnia Strażaka w 2012
roku

Powstała w 1999
roku Młodzieżowa
Orkiestra Dęta
w czasie uroczystości
Dnia Strażaka

Spotkanie strażaków
z zaprzyjaźnionych
państw: Węgier,
Serbii, Rumunii,
Słowacji i Polski
w 2009 roku

**Prezesi
i naczelnicy
Ochotniczej
Straży
Pożarnej
w Hecznarowicach
w latach
1889-2014**

Józef Warmuz (1858–1921). Współzałożyciel i pierwszy prezes Towarzystwa Straży Ogniowej w Hecznarowicach. W momencie powstania organizacji był naczelnikiem Gminy

Prezisi	Lata pełnienia funkcji	Naczelnicy	Lata pełnienia funkcji
Józef Warmuz	1889-1894	Stanisław Kowalski	1889-1890
Antoni Mojżesz	1895-1898	Józef Wójcik	1891-1897
Józef Formas	1899-1903	Józef Warmuz	1898-1899
Józef Wójcik	1904-1911	Wojciech Pająk	1900-1924
Józef Pająk	1912-1919	Józef Pająk	1925-1929
Józef Wójcik	1920-1929	Antoni Flasz	1930-1945
Józef Pająk	1930-1946	Franciszek Formas	1945-1953
Józef Grabowski	1946-1947	Eugeniusz Wójcik	1954-1955
Józef Rak	1947-1953	Marian Marzec	1956-1968
Antoni Nikiel	1954-1980	Józef Walczyk	1969-1975
Antoni Tatoń	1981-1999	Stefan Nycz	1976-1980
Michał Sztafiński	2000-2009	Henryk Brzeźniak	1981-1989
Grzegorz Pająk	2010-nadal	Edward Wójcik	1990-1995
		Paweł Sztafiński	1996-1998
		Jacek Wójcik	1998-nadal

**Zarząd
Ochotniczej
Straży
Pożarnej
w Heczna-
rowicach
w roku
jubileuszowym 2014**

Grzegorz Pająk

Prezes Zarządu

Członek OSP
od 1978 roku

Członek Zarządu
Gminnego Związku OSP
RP w Wilamowicach

Jacek Wójcik

Wiceprezes-Naczelnik

Członek OSP
od 1987 roku

Sekretarz Zarządu
Gminnego Związku OSP
RP w Wilamowicach

Członek Zarządu
Powiatowego Związku OSP
RP w Bielsku-Białej

Grzegorz Radwan

Wiceprezes

Członek OSP
od 1992 roku

Andrzej Markiel

Zastępca Naczelnika

Członek OSP
od 1984 roku

Maciej Formas
Skarbnik
Członek OSP
od 1978 roku

Łukasz Mleczko
Sekretarz
Członek OSP
od 2010 roku

Adam Merta
Gospodarz
Członek OSP
od 1982 roku

Wojciech Hanusz
Członek Zarządu
Członek OSP
od 1994 roku

Dariusz Kubiczek
Członek Zarządu
Członek OSP
od 2004 roku

Publikacja powstała staraniem
Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach,
a jej ukazanie stało się możliwe dzięki wsparciu
Starostwa Powiatowego w Bielsku-Białej
i Gminy Wilamowice

POWIAT BIELSKI

Gmina Wilamowice

Specjalne podziękowania
dla Andrzeja Foksa i Kazimierza Cebra

Buffi

Wydawnictwo
al. Armii Krajowej 220
PL 43-316 Bielsko-Biała
tel./fax + 48 33 828 20 00
e-mail: buffi@buffi.pl
www.buffi.pl

Konsultacja historyczna
prof. Antoni Barciak

Projekt graficzny
Julia Halik

Redakcja i korekta
Ida Buffi

DTP
Dariusz Dembiński
Compal

Reprodukowane dokumenty oraz zdjęcia pochodzą
z archiwum Ochotniczej Straży Pożarnej
w Hecznarowicach i ze zbiorów prywatnych

Druk i oprawa
Drukarnia Skleniarz

Wydanie pierwsze
Bielsko-Biała 2014

© Buffi Wydawnictwo 2014

ISBN 978-83-88279-29-7

Beata Nycz

125 lat

**Ochotniczej Straży Pożarnej
w Hecznarowicach**

1889–2014

Spis treści

5. Słowo wstępne
6. Geneza i rozwój stowarzyszeń strażackich w Polsce
11. Początki Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach
26. Kalendarium
30. Historia Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach na fotografii
44. Prezesi i naczelnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach w latach 1889–2014
46. Zarząd Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach w roku jubileuszowym 2014

Słowo wstępne

Z wielką przyjemnością pragnę przekazać w Państwa ręce publikację poświęconą Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach. Ukazuje się ona w szczególnym dla nas momencie. Mija właśnie 125 lat od powołania w 1889 roku Towarzystwa Straży Ogniowej, którego chlubne tradycje kontynuujemy. Okres dzielący nas od tego faktu obfitował w wydarzenia i był naznaczony ofiarną pracą i poświęceniem kilku pokoleń hecznarowskich strażaków. Jest to dobra okazja do zaprezentowania dorobku naszych poprzedników oraz miejsca i roli Ochotniczej Straży Pożarnej w naszej społeczności. Zamieszczone tutaj teksty i zdjęcia ukazują jej początki i dzień dzisiejszy.

Grzegorz Pająk

Prezes Zarządu
Ochotniczej Straży Pożarnej
w Hecznarowicach

Geneza i rozwój stowarzyszeń strażackich w Polsce

„Od powietrza, głodu, ognia i wojny
Wybaw nas Panie.”

Te słowa popularnej polskiej pieśni suplikacyjnej *Święty Boże, święty mocny* wyrażają odwieczne lęki człowieka przed niszczącą siłą klęsk żywiołowych i innych zagrożeń. Są nimi epidemie, głód, wojny i pożary. Ogień, jako jeden z czterech żywiołów, był traktowany na równi z zarazami, klęskami głodu i wojnami.

Od niepamiętnych czasów to właśnie pożary były zjawiskiem powszechnym, dotyczyły ludzi znacznie częściej niż inne klęski. Wybuchwały zarówno w miastach, jak i na wsiach i powodowały duże straty. Ich częstotliwość warunkowana była drewnianą zabudową. Dachy domów kryte były słomą lub gontem, a zagrożenie pożarowe zwiększały jeszcze powszechnie stosowane w budownictwie kominy z drewna. Niedoskonałość w budowaniu kominów i pieców, otwarte paleniska i kagankowe oświetlenie mieszkań były przyczyną licznych pożarów. Wobec zagęszczenia zabudowy, braku lepszych urządzeń przeciwpożarowych, a przede wszystkim większej ilości wody trawiły one znaczne połacie miasta, jak miało to miejsce w Kętach kilkakrotnie w XVII wieku. Natomiast największe spustoszenia poczynił tu

żywiół w 1797 roku¹, kiedy z płomieni ocalała tylko ulica Świętokrzyska.

Na wsiach przy budynkach mieszkalnych stały zabudowania gospodarcze, stajnie i stodoły, niektóre były z nimi połączone. Budowle kmiecie podzielone były na część mieszkalną i gospodarczą. Zwiększało to znacznie zagrożenie pożarowe. W obejściach przy obsłudze inwentarza żywego nocą posługiwano się różnego rodzaju świecami lub lucyzywem. Pożary w kościołach wybuchały na skutek zapróżnienia od tzw. wiecznego ognia. Obowiązek spieszenia do pożaru z wiadrem, konewką lub hakiem spoczywał na wszystkich mieszkańcach. Niestawienie się w przypadku alarmu bądź przybycie z pustymi rękami groziło karami, nawet więzienia.

Na wsi galicyjskiej do czasu powstania zorganizowanej formy walki z pożarami obowiązywało utrzymywanie przy każdym gospodarstwie tzw. ogniowej zbroi². Był to zestaw sprzętów mających umożliwić gaszenie ognia. Składały się nań drewniane lub skórzane wiadra, haki oraz leszwisz, czyli osadzona na długiej żerdzi brzoza miotła z przyczepionymi płatami płótna, którymi po uprzednim zmoczeniu tłamszono ogień. Ogniowa zbroja stanowiła cenny element wyposażenia chłopskiego gospodarstwa, dlatego

¹ Zobacz: W. Drożdżik. *Z dziejów Kęt*. Kraków 1979, s. 78.

² Zobacz: *Wilamowice. Przyroda, historia, język, kultura oraz społeczeństwo miasta i gminy*. Red. A. Barciak. Wilamowice 2001, s. 142.

była wymieniana w aktach sprzedaży czy darowizny, a także w testamentach znajdujących się na przykład w księgach gminnych czy gromadzkich.

W okresie staropolskim obowiązek utrzymywania na wsi porządku, w tym bezpieczeństwa przeciwpożarowego, spoczywał na zwierzchności gromady, co potwierdza prowadzona przez nią dokumentacja. Przykładowo w roku 1751 w Skotnikach wykazano dbałość o bezpieczeństwo, nakazując przeprowadzanie przez dwóch przysiężnych comiesięcznych kontroli należącego do tego stanu piekarni, pieców i kominów. Zaniedbania w tym względzie karane były za pierwszym razem trzema grzywnami, później sześcioma, a za trzecim razem wypędzeniem ze wsi winnego. Sprzęt służący do gaszenia pożaru i ratowania dobytku był wówczas skromny. Składał się z dwóch kadzi z wodą oraz sześciu okutych żelazem oseków, czyli długich drągów zakończonych ostrzem i hakiem, w które wyposażone było każde gospodarstwo.³

Na terenie Galicji obowiązywały przepisy właściwe dla Cesarstwa Austriackiego. Rozporządzenie cesarza Józefa II z 28 lipca 1786 roku określało, jak należy gasić pożary w miastach, miasteczkach i wsiach galicyjskich, jak im zapobiegać, a także jak powinny być budowane domy, piece i przewody ko-

minowe. Zabraniało ono stosowania w budownictwie drewnianych kominów. W tym czasie zaczęto też wydawać zakazy budowy domów z drewna, nie były one jednak ściśle przestrzegane.⁴

W tej sytuacji w razie wybuchu pożaru przy niewielkiej liczbie prymitywnego zazwyczaj sprzętu i panujących ciemnościach, jeśli pożar wybuchał nocą, akcja gaszenia dawała niewielkie efekty. Nierzadko trzeba było ratować przede wszystkim zaskoczonych pożarem ludzi, pozostawiając na pastwę płomieni ich dobytek i inwentarz. Spowodowało to potrzebę utworzenia stałej organizacji składającej się z ludzi posiadających umiejętności i sprzęt odpowiedni do gaszenia pożarów.

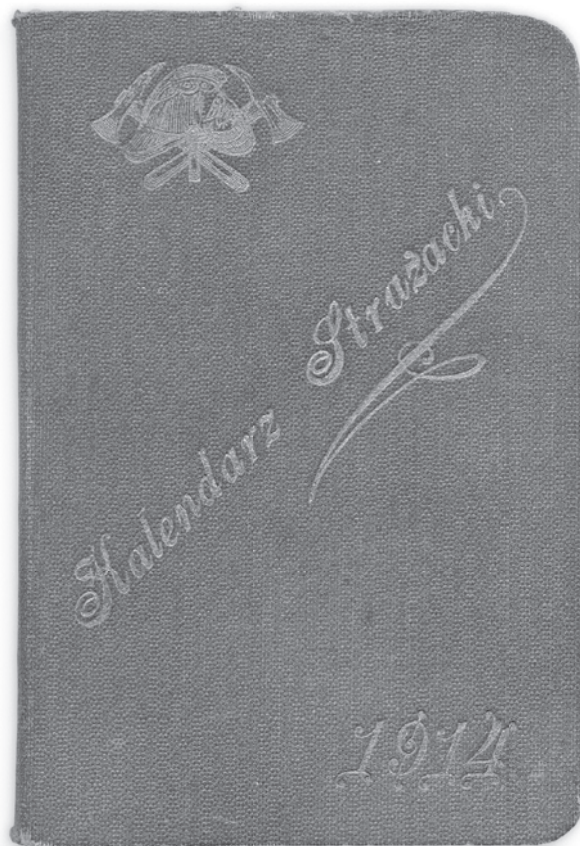
Pierwsze wzmianki o ratownictwie ogniowym w Polsce pojawiają się już w średniowieczu. Tradycje wspólnej walki z pożarami sprawiły, że zorganizowane jednostki pożarnicze, będące prekursorami obecnej Ochotniczej Straży Pożarnej⁵, zaczęły powstawać w drugiej połowie XIX wieku równolegle we wszystkich trzech zaborach. W Galicji w 1860 roku powstało Krajowe Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych od Ognia, od swojego patrona św. Floriana zwane „Florianką”, natomiast rok 1862 przyjmuje się za początek akcji tworzenia pierwszych stowarzyszeń

³ Zobacz: J. Łosowski. *Dokumentacja życia chłopów w okresie staropolskim*. Lublin 2013, s. 175.

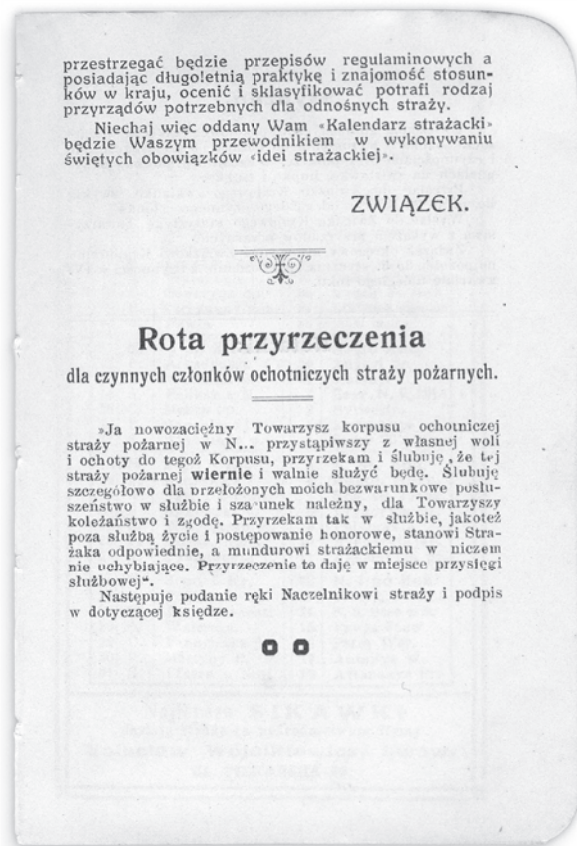
⁴ Zobacz: W. Drożdżik. *Z dziejów Kęt...*, s. 77.

⁵ Więcej na ten temat można przeczytać w: J. R. Szaflik. *Dzieje Ochotniczych Straży Pożarnych w Polsce*. Warszawa 2005.

*Kalendarz Strażacki
na rok 1914 wydany
we Lwowie przez
Krajowy Związek
Ochotniczych Straży
Pożarnych Królestwa
Galicji i Lodomerii
z Wielkim Księstwem
Krakowskim*

„Rota przyrzeczenia”
zamieszczona
w *Kalendarzu
Strażackim*

strażackich. Przy pomocy kierowanego przez Adama hrabiego Potockiego towarzystwa ubezpieczeniowego w 1865 roku udało się utworzyć w Krakowie pierwszą Ochotniczą Straż Ogniową. Przykład dawnej stolicy Polski pozytywnie oddziaływał na inne miasta Galicji, które zaczęły samodzielnie organizować podobne stowarzyszenia. I tak w 1867 roku powstała straż w Wadowicach, 1868 roku we Lwowie, a w 1871 roku w Żywcu. Wkrótce związki strażackie zaczęły się zrzeszać i już w 1875 roku we Lwowie I Krajowy Zjazd Strażacki powołał Krajowy Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim.

Ciekawie sytuacja przedstawiała się w należącej także do Galicji Białej. W 1863 roku powołano stowarzyszenie Ochotniczej Straży Pożarnej dla Bielska i Białej, a w roku następnym, po zmianach w jego organizacji, powstała Bielsko-Bialska Ochotnicza Straż Pożarna. Data ta jest uznawana za początek organizacji pożarniczej na terenie Bielska i Białej, która uchodzi za jedną ze starszych w Polsce południowej. Bielsko-Bialska straż obejmowała więc swym zasięgiem dwa odrębne wówczas miasta. Jej członkami w większości byli Niemcy. Właśnie niemiecki charakter straży w Bielsku spowodował,

⁶ Więcej na temat Bielsko-Bialskiej Ochotniczej Straży Pożarnej: www.straz.bielsko.pl/historia.

że władze Białej i miejscowi działacze polscy wyodrębnili w 1934 roku własną jednostkę nazwaną Ochotniczą Strażą Pożarną w Białej Krakowskiej⁶. Dlatego Biała nie pojawia się w spisach Okręgów Związkowych Ochotniczych Straży Pożarnych publikowanych w wydawanych nakładem Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych we Lwowie *Kalendarzach Strażackich*, choć wymienione są w nich miejscowości powiatu bialskiego, w tym Hecznarowice. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, we wrześniu 1921 roku związki działające pod zaborami połączyły się w jeden Główny Związek Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Rosnące zagrożenie wybuchającymi pożarami oraz wzorce działań przeciwpożarowych płynące z miast cesarstwa austriackiego powodowały, że także w mniejszych miastach zaczęły powstawać straż ogniove. W miastach powiatu bialskiego w 1874 powstały Ochotnicze Straże Pożarne w Oświęcimiu i w Kętach, a w 1887 z inicjatywy ówczesnego kierownika szkoły Józefa Latosińskiego założona została straż pożarna w Wilamowicach⁷.

Pod koniec XIX wieku wzorem miast zaczęto tworzyć straż ogniove na wsiach. Powstawały one albo jako samodzielne organizacje – związkowe straż

⁷ Zobacz: *Wilamowice. Przyroda, historia, język, kultura oraz społeczeństwo...*, s. 143. Informację na ten temat można znaleźć także w *Monografii Miasteczka Wilamowic* J. Latosińskiego.

Schematyzm związkowych straży pożarnych pod pozycją 100. wymienia należące do XXVIII Okręgu Hecznarowice i skład Zarządu w 1913 roku: Prezesa, Naczelnika, Zastępcę Naczelnika, Sekretarza i Instruktorów

— 104 —

S. Aleksander Kwaśniewski I. Franciszek Zuch	S. Maryan Wilowski I. Roman Sekuła.
90. Gorlice XXIV.	96. Gumniska IV.
P. Feliks Tarczyński N. Stan. Chwastowicz Z. N. Edward Makowski S. „ „ „ „ „ „ I. Adam Zabierowski i Stan. Oleksiewicz.	P. Józef Bator N. Jan Stawarski Z. N. Józef Kotul I. Jan Stawarski.
91. Gorzyce VI.	97. Gwoździec XVII.
P. Grzegorz Hara N. Adam Grzywacz Z. N. Mikołaj Mazur S. Adam Węgiel I. Józef Główka.	P. Konstanty Sumorok N. Apolinary Herzog Z. N. Józef Krasnodębski S. Marcełi Terlecki.
92. Górna wieś XXIII.	98. Halicz XVI.
P. Andrzej Średniawski N. Ludwik Góralik Z. N. Józef Juwał S. Franciszek Muniak I. Ignacy Tandra.	P. Aleksander Mikowicz N. Juliusz Ormezowski Z. N. Jan Bogusiewicz.
93. Grochowe XX.	99. Harbutowice XXIII.
P. Dr. Stan. Nowaczyński N. Jan Wieczerek Z. N. Marcin Maziaż S. Antoni Pietryka I. Jakób krupski.	P. Leopold Kania N. Franciszek Kuś Z. N. Wojciech Golonka S. Marcin Hyrlicki.
94. Gródek Jag. X.	100. Hecznarowice XXVIII.
P. Adolf Henze N. Szczepan Hapka Z. N. Wilhelm Haas S. Włodzim. Kaczmarski I. Franc. Stepalkowski.	P. Józef Pajak N. Wojciech Pajak Z. N. Józef Pajak S. Jan Kosman I. Maciej Pajak i Jan Szaflński.
95. Grybów III	101. Hodowica X.
P. Karol Czapliński N. Dr Antoni Haiman Z. N. Miecz. Komórkiewicz	P. Wiktor Chmiel N. Michał Choroszy Z. N. Paweł Choroszy S. -tanisław Szponar I. Walenty Foremny.
	102. Hohenbach XX.
	Brak wykazu.

pożarne, albo jako ochotnicze straże pożarne Kółek Rolniczych. Pierwsze wchodziły w skład Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych, drugie pozostawały pod jego patronatem. W 1913 roku w Galicji funkcjonowało łącznie w miastach i na wsiach 378 jednostek straży pożarnych stowarzyszonych w 29 okręgach oraz 497 jednostek działających przy Kółkach Rolniczych, o czym informuje *Kalendarz Strażacki na rok 1914* wydany przez Krajowy Związek Ochotniczych Straży Pożarnych.⁸ Okręg XXVIII, do którego należała Ochotnicza Straż Pożarna w Hecznarowicach, miał swoją siedzibę w Kętach. Należały do niego także Bielany, Czaniec, Kobiernice, Komorowice, Kozy, Łęki, Nowa Wieś, Osiek, Porąbka i Straconka. XXVII Okręg z siedzibą w Oświęcimiu skupiał między innymi Dankowice, Starą Wieś i Wilamowice. Pisarzowice, podobnie jak takie miejscowości powiatu bialskiego jak Bestwinka, Brzeszcze, Bujaków, Bulowice, Grójec, Polanka Wielka i Włosienica, miały swoje straże przy Kółkach Rolniczych.

⁸ Dane te zamieszczone zostały w *Kalendarzu Strażackim na rok 1914*. Red. B. Wójcikiewicz. Lwów 1914.

Ochotnicza Straż Pożarna w Hecznarowicach w świetle informacji zawartych w „Kronice i księdze kasy” Straży Ogniowej jest najstarszą wiejską strażą w ówczesnym powiecie białskim. Propagatorem idei pożarnictwa na wsi i płynących z niej korzyści był miejscowy nauczyciel Stanisław Kowalski. On też zainicjował powstanie Towarzystwa Straży Ogniowej. Początki oraz założenia i cele organizacji przedstawił w „Kilku słowach o założeniu straży pożarnej w Hecznarowicach wypowiedzianych do Towarzystwów tejże straży przez p. Stanisława Kowalskiego na dzień 12 lipca 1890 r. w Hecznarowicach”⁹. Równocześnie apelował do zebranych o ubezpieczenie domostw przed pożarami, jak to czynili już w tym czasie mieszkańcy miast. Miejscowość liczyła wówczas 128 domów i 950 mieszkańców. Wspomniana „Kronika”, obejmująca lata 1889–1927, jest cennym tekstem źródłowym zawierającym wiele istotnych informacji dotyczących wsi, nie tylko z zakresu działalności straży. Bogata w materiał faktograficzny i ilustracyjny w postaci odręcznych szkiców sytuacyjnych pożarów w Hecznarowicach ma charakter unikatowy. Dołączona do niej została książka kasowa zawierająca „Wykaz dochodów i rozchodów Straży ogniowej w Hecznarowicach” datowana także na 1889 rok.

⁹ Wystąpienie to rozpoczyna „Kronikę i księgę kasy” Straży Ogniowej w Hecznarowicach.

W kronice brak jest zapisków z lat 1917–1919, natomiast wpisy w książce kasowej świadczą, że w czasie I wojny światowej straż nie przerwała działalności.

Początki hecznarowskiej straży wiążą się z majem 1889 roku, kiedy Stanisław Kowalski po niedzielnym spotkaniu na majówce wilamowskiej straży pożarnej za namową Macieja Sztafińskiego i Macieja Nikła podjął decyzję o zorganizowaniu podobnej jednostki w Hecznarowicach. Inicjatywa ta szybko zdobyła uznanie mieszkańców wsi i wkrótce organizująca się straż liczyła już 32 osoby podzielone na dwa oddziały, a 29 czerwca tego samego roku zorganizowana grupa 11 strażaków dowodzona przez Kowalskiego wzięła udział w pierwszej akcji bojowej na terenie Hecznarowic. Dzięki ofiarności jej uczestników płonący dom został ocalony.

Przykład hecznarowian oddziaływał pozytywnie na okoliczne miejscowości. Jesienią tego samego roku Bestwina też założyła swoją organizację strażacką¹⁰, a w styczniu 1890 odbyło się zebranie założycielskie Towarzystwa Straży Ogniowej w Kozach¹¹. Wkrótce, 28 września 1890 roku, w Kętach odbyło się walne zgromadzenie straży pożarnych z Bestwiny, Chrzanowa, Andrychowa, Hecznarowic, Kęt, Oświęcimia, Wadowic i Zatora, w którym aktywnie

¹⁰ Informację z „Kroniki” potwierdza historia OSP w Bestwinie przedstawiona na stronie internetowej: www.osp.bestwina.pl

¹¹ Więcej na ten temat na stronie: www.osp.kozy.pl

Początki Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach

Założona w 1889 roku
przez Stanisława
Kowalskiego,
współzałożyciela
Towarzystwa
Straży Ogniowej
w Hecznarowicach,
zachowana do dzisiaj
„Kronika i księga kasy”

Wystąpienie
Stanisława
Kowalskiego
wygłoszone do
strażaków 12 lipca
1890 roku

KRONIKA
I
KSIĘGA
KASY

Kilka słów o założeniu straży pożarnej w Hecznarowicach, wypowiedzianych do Towarzystwa Leśno-Strazy przez p. Stanisława Kowalskiego na dniu 12 lipca 1890, w Hecznarowicach

Stranoni Lovackyrse
stary posaryj.

«Stochaj bližnjego»

Jak se čie samego

svy nas rečye,

Ja više milosiz povučeni, postavta mišky namy, srčachetna
mysl, kak brenio jak viodomu v nasy, v roso stryžy ogniovej. Stary
kardy zastankov chystne nerie pomoc, bližnjemu svemu, aby se
vygugrači, a togo prykatancija milosiv.

Jak, včie bla domostovis a geseve vstava, ke točk poviezo prozy točina
prymasi straj ogniova, nety tko i ka-figednjnogo gospolarka, a to
obla rači, gminy, a sto calogo. Mryu, te jui, stam navet, mervic, by by
xly boerrio, toz vspomny ty tko to, ke jciob, splanic, storemu gospo-
stavrovi dom, stodok, lub chlew, postunny, sis v tely vyjogo pot-
xeriv, ce on vtedy, musi sis, bidač, na sturic, na pruvovai, a ty
na novuz to, ce v planicnicob, utraič, mojt, znou, natyc. ! V čie ma-
jic sam, na to odpovetivnogo sumlavro, musi sis, radlyzi i v kase,
lub v klozi, stoy, na pčenisie golovky, pricex podupradnic,
to mervic, Kapitab, procent splanic, tavelro, me, sis, koxer, prycs
a ty, budy vydstoi. Jčerb, xvov, ni mar, a togo, vypporyzi, pčub-
mry, svyny, musi, nčeras, navet pčubotom, pčumovny, gospodaru, charko
a v domu do damu, a v v, do v, i, pčubaci, kofumogi. ! Agreč, i, a
z daru, co jui, mčelivny, v tym, roku, tukis, vy pčubti, j. m. p. Li bly
Svry, tvi, i, a navet i mivsto jak stakis. Stij, i, m. m. go čie
pčubar, mčejebis, xagrad, a to, setke, v pčery, y, pčub, v m. m. m. m. m.

uczestniczył Stanisław Kowalski. Przedstawił zebrany wystąpienie poświęcone strażom wiejskim. Zgromadzenie powołało Okręg Związkowych Ochotniczych Straży Pożarnych z siedzibą w Oświęcimiu. W 1899 roku ze względu na wzrost liczby jednostek nastąpiła reorganizacja i powstał Okręg Związkowych Ochotniczych Straży Pożarnych z siedzibą w Kętach, do którego odtąd należała straż z Hecznarowic. Tak więc hecznarowianie brali czynny udział w kształtowaniu się struktur organizacyjnych straży pożarnych.

Warunki startu Towarzystwa nie były łatwe, ale dzięki zaangażowaniu i solidnej pracy założycieli udało się osiągnąć zamierzone cele. Aby uzyskać niezbędne środki i dokonać rejestracji organizacji, Stanisław Kowalski wraz z naczelnikiem Gminy Józefem Warmuzem i Wojciechem Pająkiem udali się do sekretarza Wydziału Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych we Lwowie bawiącego wówczas w Wilmowicach. Ten polecił sporządzenie statutu, obiecując wyasygnowanie niezbędnych środków na straż. Sama rejestracja, zgodnie z ówczesnie obowiązującą Ustawą o stowarzyszeniach z dnia 15 listopada 1867 roku, dokonywana była w C. K. Starostwie przez zgłoszenie składu zarządu i zatwierdzonego statutu. Dopóki statut nie został zatwierdzony, straż pożarna nie mogła praw-

nie rozpocząć oficjalnej działalności. Pierwszy wpis w „Wykazie dochodów i rozchodów” pochodzi z 7 lipca 1889 roku i zawiera informacje o dotacjach Gminy w wysokości 300 zł oraz Krakowskiego Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń¹² w kwocie 60 zł, co może świadczyć, że w tym czasie straż w Hecznarowicach była już zarejestrowana. Marszałek powiatowy Stanisław Klucki, wizytując w sierpniu 1889 roku miejscową jednostkę, ofiarował natomiast 5 zł. Kupiono za nie trąbkę sygnalizacyjną, która miała wzywać strażaków do pożaru. Od razu rozpoczęli oni ćwiczenia. Najpilniejszą jednak sprawą był zakup sikawki, a założyciele przywiązywali dużą wagę do jej wyboru. Ostatecznie za 460 zł kupiona została czterokołowa sikawka ręczna o zaprzęgu konnym z fabryki Rudolfa Dautego w Białej Krakowskiej. Następnie rozpoczęto starania o umundurowanie.

Założyciele ówczesnych straży pożarnych wywodzili się najczęściej z grona poważanych osób. Byli to z reguły nauczyciele, wójtowie, naczelnicy gmin, szanowani gospodarze. Twórcą Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach jest Stanisław Kowalski. Dzięki jego zaangażowaniu w sprawy pożarnictwa i talentowi organizacyjnemu doszło do powstania tak ważnej i potrzebnej instytucji. Odegrał on znaczącą

¹² W 1874 roku „Floriana” zmieniła oficjalną nazwę na Krakowskie Towarzystwo Wzajemnych Ubezpieczeń.

Czterokołowa sikawka
ręczna o zaprzęgu
konnym zakupiona
w 1889 roku w firmie
Rudolfa Dautego
w Białej Krakowskiej

rolę nie tylko przy jej powstaniu, ale umiejętnie kierował organizacją i potrafił pozyskiwać niezbędne do prowadzenia działalności środki. Osobiście uczestniczył w akcjach, a także zapoczątkował i prowadził kronikę. W powszechnej świadomości utrwaliło się przekonanie, że był on pierwszym naczelnikiem. Jednak, prawdopodobnie przez skromność, nie uwzględnił tej informacji w prowadzonych przez siebie zapiskach. Kiedy w 1891 roku odszedł do Bielania nie zaprzestał współpracy z hecznarowską strażą, ale nadal uczestniczył w zebraniach jako członek wspierający oraz służył radą i pomocą. W następnych latach założył strażę pożarną w Bielaniach, Łękach i Nowej Wsi. W 1901 roku jako znawca pożarnictwa był delegatem na Zjazd Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych. W kronice, kontynuowanej już przez jego następców – miejscowego nauczyciela Tadeusza Schwarza¹³, a następnie Jana Kosmana¹⁴ – nauczyciela, później kierownika szkoły, podkreśla się jego pozytywną rolę w zażegnaniu sporów i waśni. Zmarł 28 marca 1906 roku w Bielaniach, gdzie został pochowany. W jego pogrzebie uczestniczyły wszystkie okoliczne strażę.

Jako założycieli straży kronika wymienia także Józefa Warmuza ówczesnego naczelnika Gminy

¹³ Jest to jedyna wzmianka o takim nauczycielu. „Kronika szkoły powszechnej w Hecznarowicach” nic o nim nie wspomina.

i pierwszego prezesa Towarzystwa oraz „gospodarzy gruntowych” Macieja Sztafińskiego, pełniącego w straży funkcję zastępcy kapitana oddziału, oraz Macieja Nikla – trębacza. Kolejnymi prezesami w następnych latach byli natomiast, zgodnie z uchwałą walnego zgromadzenia z 1895 roku, naczelnicy Gminy Antoni Mojżesz, Józef Formas, Józef Wójcik i Józef Pająk, a naczelnikami, wybieranymi przez to zgromadzenie, Józef Wójcik, Józef Warmuz, Wojciech Pająk i Józef Pająk. W skład Zarządu, zwanego wówczas Wydziałem, poza prezesem i naczelnikiem wchodził także zastępca naczelnika, sekretarz, skarbnik i jeden albo dwóch członków. Ważne role w strukturze organizacyjnej odgrywali komendanci oddziałów, zwani początkowo kapitanami, oraz instruktorzy. Pierwszym komendantem był Wojciech Pająk. Wszystkie te funkcje były wybieralne. Utworzono także sąd honorowy, inaczej określany jako sąd polubowny, i komisję rachunkową.

Trudno jest dzisiaj ustalić bliższe dane o członkach straży, ale byli to w większości rolnicy, czasem rzemieślnicy tacy jak cieśle czy kowale, a także drobni sklepikarze. Można było wśród nich wyróżnić członków czynnych, honorowych i wspierających. Do obowiązków członków czynnych należało

¹⁴ Stały nauczyciel jednoklasowej Szkoły Powszechnej w Hecznarowicach (I IX1907–I IX1912). Dekret R.S.Kr. 23.08.1907.L 32.347.

szkolenie przeciwpożarowe zarówno na miejscu w czasie ćwiczeń praktycznych, jak i na specjalnych kursach. Hecznarowscy strażacy brali także udział we wspólnych zjazdach i ćwiczeniach okręgowych okolicznych straży. Ilość członków czynnych nie była stała, ale ciągle funkcjonowały dwa kilkunastoosobowe oddziały. Zawsze też było kilku członków wspierających. Wspomagali oni Towarzystwo dotacjami, o czym świadczą wpisy w książce kasowej. Należeli do nich między innymi kierownik szkoły Jan Kosman, pierwszy proboszcz Hecznarowic Antoni Kudłacik i wójt Alojzy Hoffman. Osobom wyjątkowo zasłużonym nadawano tytuł członka honorowego. Jako pierwsi otrzymali go założyciele Stanisław Kowalski i Józef Warmuz.

W skład wyposażenia ochotniczych straży pożarnych wchodziły obowiązkowo ręczna sikawka, wąż parciany, bosaki, wiadra oraz trąbka, przechowywane w remizie, czyli początkowo drewnianym budynku. Mundury, pasy bojowe z toporkami i hełmy strażackie kupowano najczęściej dopiero po paru latach. Hecznarowska straż kompletowanie wyposażenia rozpoczęła, jak już wspomniano, od zakupu trąbki. W dalszej kolejności przystąpiono do wyboru odpowiedniej sikawki. Po jej sprowadzeniu z powodu

braku strażnicy umieszczono ją u kapitana Wojciecha Pająka. Konie do ciągnięcia sikawki pożyczano odpłatnie od miejscowych gospodarzy. Były to tzw. konie pożarowe, które nie bały się ognia.

Konieczna zatem stała się budowa remizy strażackiej, gdzie należałoby ulokować posiadany sprzęt, zwłaszcza że w następnych latach zakupiono węże, toporki, osęki oraz kopacze, zwijadła, kosze na węże i wolno stojącą drabinkę. Z Wiednia sprowadzono hełmy i pasy, a ze Lwowa specjalny skórzany hełm „z huską i sokolem” oraz szpadę. Taki, zgodny z obowiązującymi przepisami, hełm i szpadę nosił naczelnik. Duże wydatki wiązały się z umundurowaniem, o które starania rozpoczęto od samego początku i w miarę posiadanych środków nieustannie uzupełniano. Bluzy szyto z sukna zakupionego w Fabryce Wyrobów Wełnianych Zajączka i Lankosza w Kętach, a czapki wykonywał czapnik Ignacy Kubicki.

W końcu w 1903 roku wybudowana została pierwsza strażnica. Był to drewniany budynek na podmurówce, z filarami z cegły, kryty dachówką. Nie wiadomo kiedy postawiono obok niej wspinalnię w formie drewnianego słupa. 10 października 1909 roku przed strażnicą odbyło się poświęcenie pierwszego sztandaru wykonanego przez miejscowego artystę ludowego

Wykaz

1889.

dochodów i dochodów Strazy ogniowej:

w Kucharskich

Lp. por.	Data	Wyszególnienie	Dochód		Koszty		U. w. o. g. o.
			zł.	nr.	zł.	nr.	
1	7/89	Suma opiarowców .	300				
2		Towarzystwo assekuracyjne Kuch.	60				
3	14/89	Wiel. Jan Konstant Klucki z Kół	5				
4	19/89	Janine Wiel. Jan. br. Adrian Łarysz	35				
5		Jan Kamiński z Bielka	5				
6	24/89	Jan Jerzy Skramienin z Lisawini	15				
7	29/89	Wiel. Jan Herman Czern. z Kół	5				
8	29/89	Suma Kucharskich, p. z. 1889	10				
9	29/89	Jan Klinger Leśnicz. z Bielkowie	2				
10	19/91	Hybrid Strazy powiatowej w Bielki	20				
11	24/89	Ła. sikawki, gospodarstwo Dulemna.			460		
12		Przebieg, melior. wzdłuż rzeki Bielkowie			12		
13		Przebieg, melior. wzdłuż rzeki Bielkowie			11	12	
14		Kościół, po 15. jeden, w Mno. Statut.			1	15	
15		W. Kuch. był. Warm. Kuch. z. z. 1889.			3		
16		Przebieg, melior. wzdłuż rzeki Bielkowie			4		
17		Kuch. prosta z. Towarzystwo asse.					20
18		Kuch. prosta z. Towarzystwo asse.					20

Przebieg, melior. wzdłuż rzeki Bielkowie, na szlaku nr. 10. z. 1889.

Wykaz

19	<i>Opłata z kościoła klaszarnego</i>		1	45
20	<i>Opłata z notowania, popisu i t. straż</i>		1	
	<i>Stare m</i>	457	499	916
21	<i>Dotacje, niedobory</i>	27 zł 9 k		
	<i>Ubezpieczenie, podatki, opłaty, t. straż</i>			
	<i>Opłata z notowania, popisu i t. straż</i>			
	<i>Opłata z notowania, popisu i t. straż</i>			

28 25 92.

Antoniego Flasz „Starszego”. Potrzebne fundusze zostały zebrane z urzędzonych po raz pierwszy w tym roku przedstawień. W podniosłej uroczystości wzięli udział ojcowie reformacji z kęckiego klasztoru, młody pan Rudziński z Osieka i okoliczne straż.

Istotną i niełatwą sprawą było finansowanie działalności straży. Zdobywanie niezbędnych do tego celu funduszy stanowiło przedmiot ciągłych starań. Dokładne informacje na ten temat zostały zapisane w „Wykazie dochodów i rozchodów Straży ogniowej w Heczarnowicach”. W pierwszych latach istnienia Towarzystwo utrzymywało się głównie z dotacji Gminy i Krakowskiego Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń oraz subwencji Rady Powiatowej w Białej. Źródłem innych dochodów były datki od osób prywatnych, także z sąsiednich wsi. Często byli nimi właściciele ziemscy jak na przykład Adrian Larisch, Jerzy Krzemień z Pisarzowic, Stanisław Klucki i Herman Czecz z Kóz czy leśniczy Zinger z Bulowic. Od 1891 roku straż otrzymywała także wynagrodzenie od instytucji ubezpieczeniowych za skuteczne gaszenie pożarów. W tymże roku było to 20 zł pochodzących od Krakowskiego Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń „za bytność przy ogniu w Kętach”. W następnym roku uzyskała natomiast zapomogę od Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych we Lwowie. Od 1894 roku rozpoczęło się także coroczne

„Wykaz dochodów i rozchodów” Towarzystwa Straży Ogniowej zawierający informacje o źródłach finansowania i wydatkach organizacji

wpłacanie składek do tegoż związku od każdego członka czynnego, a w 1924 roku wszyscy strażacy zostali ubezpieczeni od następstw nieszczęśliwych wypadków w Dyrekcji Wzajemnych Ubezpieczeń w Warszawie.

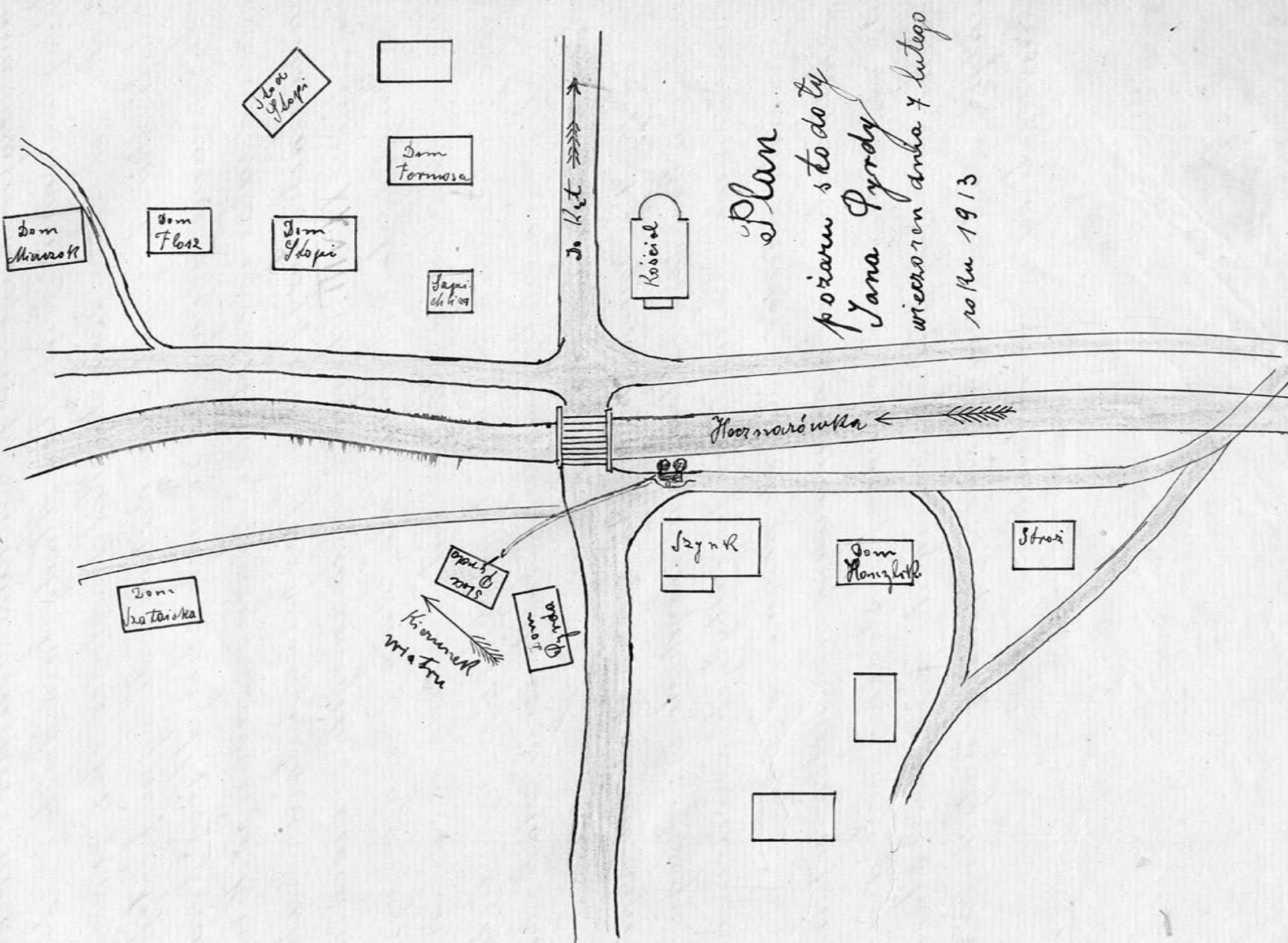
Uzyskiwane środki nie zawsze wystarczały na pokrycie wydatków związanych z zakupem podstawowego sprzętu pożarniczego i umundurowania oraz kosztów ponoszonych przy wyjazdach na akcje. Często wykazywano niedobór, dlatego od 1894 roku zaczęto organizować bale strażackie, które przynosiły dochód. Od 1896 roku dochody wzrosły i w roku następnym wykazano nadwyżkę. Od 1909 roku zaczęto pozyskiwać środki z organizowanych na cele specjalne przedstawień. Źródłem przychodów były także datki członków wspierających oraz składki zbierane w gminie i w kościele. Informacje o zyskach z występów i „muzyki na weselach” świadczą, że około 1924 roku przy Ochotniczej Straży Pożarnej utworzona została orkiestra. Jej kapelmistrzem był Jan Gacek¹⁵.

Od początku działalności strażacy zaznaczyli swoją obecność poza Hecznarowicami. Brali udział przy gaszeniu mniejszych i większych pożarów zarówno na terenie wsi, jak i okolicznych miejscowości. W sumie w omawianym okresie interweniowali we własnej miejscowości osiem razy. O zaistniałym

zagrożeniu powiadamiani byli przede wszystkim za pomocą trąbki sygnalizacyjnej, a po wybudowaniu kościoła także przez bicie dzwonów. W akcji uczestniczyło zazwyczaj kilkunastu członków czynnych Towarzystwa. Pierwszy duży pożar wybuchł w 1896 roku w młynie Jana Nikla. Pomimo interwencji jednostek z Hecznarowic, Nowej Wsi, Wilamowic, Starej Wsi i Dankowic w liczbie 71 strażaków młyna nie udało się uratować i spłonął doszczętnie. Interesującą częścią kroniki są dołączone do opisów szczegółowe plany pożarów na terenie Hecznarowic. Skupiają się one wprawdzie na zabudowaniach objętych żywiołem, ale są cennym źródłem informacji o ówczesnej zabudowie i układzie przestrzennym wsi.

Oprócz udziału w akcjach gaszenia pożarów na terenie Hecznarowic strażacy wyjeżdżali kilkanaście razy poza wieś, najczęściej do Kęt, Nowej Wsi, Malca, Wilamowic, Starej Wsi i Pisarzowic. Zazwyczaj w wyjazdach tych uczestniczyło kilkanaście osób, współpracując początkowo ze strażami z Kęt, Wilamowic i Bestwiny, od 1893 roku z założonym także przez Stanisława Kowalskiego Towarzystwem Ochotniczej Straży Pożarnej Bielańsko-Łęckiej, a jeszcze później z Nowej Wsi, Starej Wsi i Dankowic. Warto wspomnieć o podziękowaniach, jakie napływały do

¹⁵ Potwierdzeniem tego może być fakt, że jest o niej mowa w zachowanym opisie uroczystości święta 3 Maja w 1945 roku.

Plan

porozumienie
 Jana Przydy
 wieś w roku 1913

Dom Mieszka

Dom Florjan

Dom Głogowski

Dom Formosa

Słoneczko

Kościół

Przebieg rzeki

Szywny

Dom Kąkolki

Stara

Dom Wiatrakowa

Kierunek wiatru

1913

Zarządu po sprawnie przeprowadzonych akcjach. W kronice zachowały się pisma od Wydziału Straży Ogniowej w Kętach i od zwierzchności gminnej w Starej Wsi odpowiednio z 1891 i 1894 roku.

Okazje takie wykorzystywano do pisania próśb do Krakowskiego Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń o dotacje, które zwykle kończyły się dofinansowaniem. Jeżeli budynki były ubezpieczone, straż otrzymywała za skuteczne gaszenie pożarów od instytucji ubezpieczeniowych wynagrodzenie, jak było na przykład w wypadku wielkiego pożaru w Nowej Wsi w 1894 roku. W przypadku, gdy gospodarstwo nie było ubezpieczone, akcja ratunkowa pociągała za sobą znaczne koszty. Straż często ponosiła straty w sprzęcie, który ciągle trzeba było naprawiać i uzupełniać. Zdarzało się także, że ranni byli ludzie i niosący pomoc strażacy.

Najbardziej tragiczny z opisanych w kronice pożar miał miejsce 22 marca 1902 roku w Wilamowicach. Nawiedził on część miasta zwaną „Pod lasem”. Płonęło wówczas 19 domów i 9 stodół. Z ogniem walczyły jednostki z Wilamowic, Hecznarowic, Starej Wsi, Dankowic i Bielan. Akcję utrudniał silny wiatr, a bielańska straż ze względu na wziębrane wody Soły przybyła bez sikawki. Płomienie

zniszczyły prawie wszystkie wymienione budynki, zginęło także pięcioletnie dziecko. Straty wyniosły około 40 000 koron.¹⁶

Przyczyny wybuchu pożarów były różne. Czasami uderzenie pioruna, nieostrożność lub też zaproszenie ognia, jak miało to miejsce w przypadku pożaru kościoła w Wilamowicach w 1906 roku. Szczęśliwie jednak w tym wypadku zagrożenie szybko udało się opanować. Innym razem ogień wznieciły dzieci, zdarzały się też podpalenia. Żywioł wybuchał zarówno w dzień, jak i w nocy. W 1893 roku hecznarowscy strażacy spieszący do Nowej Wsi w trakcie nocnej przeprawy przez Sołę nie znaleźli brodu, na skutek czego sikawka nabrała wody. W związku z tym, jak pisze kronikarz, „zaraz można było akcję ratunkową rozpocząć”. Jako ciekawostkę warto przytoczyć także informację o przebiegu pożaru w gorzelnii Hempla w Malcu w 1897 roku, kiedy zapalił się i eksplodował zbiornik z czystym spiritusem. Płonący alkohol rozlał się po pobliskiej powierzchni stawu. Biorący udział w gaszeniu pożaru byli pijani od jęgo oparów.

Z czasem funkcje i kompetencje straży pożarnych zaczęły się zmieniać. Stopniowo stawały się one nie tylko organizacjami pełniącymi funkcje przeciwpożarowe, ale z reguły ośrodkami życia kulturalnego

¹⁶ Informacje na ten temat można znaleźć także w monografii J. Latosińskiego. Autor podaje jednak nieco inne dane.

wsi. Towarzystwo Straży Ogniowej w Hecznarowicach już od początku swej działalności organizowało i uczestniczyło w uroczystościach związanych z życiem straży. W 1891 roku w hecznarowskiej kaplicy miało miejsce uroczyste poświęcenie Towarzystwa i sikawki, natomiast w 1909 roku przed remizą strażacką poświęcony został sztandar. W 1894 hecznarowianie byli w Starej Wsi na uroczystościach związanych z założeniem tamtejszej straży. Defiladę 120 strażaków z Hecznarowic, Wilamowic, Bestwiny, Łęk i Bielán prowadził Stanisław Kowalski będący wówczas naczelnikiem w Łękach. Z kolei w 1907 roku brali udział w uroczystości założenia straży w Pisarzowicach, a w 1911 w poświęceniu jej sztandaru. Na ceremonie przekazania sztandarów jeździli między innymi do Wilamowic, Osieka i Nowej Wsi¹⁷. Od 1912 roku w dniu 4 maja zaczęli organizować obchody święta swojego patrona św. Floriana.

Strażacy od samego początku włączyli się w życie całej wspólnoty poprzez aktywne uczestnictwo w uroczystościach religijnych. W 1898 roku pojechali na poświęcenie kościoła w Białej. W tym samym roku uczestniczyli w pogrzebie proboszcza Pisarzowic Józefa Bukowskiego. Udawali się na pogrzeby członków straży między innymi do Pisarzo-

wic, Wilamowic, Kęt i Bielán. Od 1899 roku, kiedy powstał cmentarz „na Stopowej górze”, tam odprowadzali swoich członków. Aktywnie uczestniczyli w budowie własnego kościoła i w powstawaniu parafii. W 1911 roku ze sztandarem przywitali pierwszego jej proboszcza księdza Antoniego Kudłaciła, a od 1912 roku trzymali wartę honorową przy Grobie Chrystusa w święta Wielkanocne i brali udział w uroczystościach Bożego Ciała. Wreszcie 1 czerwca 1924 roku z honorami witali biskupa krakowskiego Adama Sapiełę, który przybył dokonać konsekracji kościoła.

Obok świąt religijnych uroczystości obchodzono święta państwowe i narodowe. Jako poddani Monarchii Austro-Węgierskiej w 1898 roku strażacy zorganizowali obchody 50. rocznicy wstąpienia na tron cesarza Franciszka Józefa. W tym samym roku delegacja Towarzystwa była w Kętach na uroczystościach związanych ze stuleciem urodzin Adama Mickiewicza. W 1910 roku hecznarowscy strażacy włączyli się w ogólnopolskie obchody 500-lecia bitwy pod Grunwaldem, które miały miejsce w Kętach i w Wilamowicach. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości zaczęli organizować obchody święta narodowego 3 Maja, a w 1924 roku uczestniczyli w pochodzie narodowym w Kętach. Trzy lata później Ochotnicza Straż Pożarna wspólnie

¹⁷ Informacje o uroczystościach potwierdza „Kronika OSP w Łękach” założona i prowadzona w latach 1891–1902 przez S. Kowalskiego, która zachowała się do naszych czasów.

z Kołem Towarzystwa Szkół Ludowych¹⁸ w Hecznarowicach urządziła z okazji tego święta publiczny odczyt poświęcony Konstytucji 3 Maja.

Tak więc straż prowadziła w Hecznarowicach także działalność oświatową i kulturalną. Jako pierwsza we wsi instytucja zainicjowała wystawianie przedstawień teatralnych. Było to zasługą między innymi miejscowych nauczycieli i kierownika szkoły pełniącego funkcje sekretarza straży i kolejnego kronikarza – Jana Kosmana. Przybył on do Hecznarowic w 1907 roku i do 1912 pracował jako nauczyciel stały, a od 1913 roku jako kierownik szkoły. Kronika szkoły podaje, że funkcje te pełnił od 1909 do 1926 roku. W tym też czasie zaangażował się w działalność miejscowej straży. W 1909 roku wspólnie z innym nauczycielem Józefem Szymańskim¹⁹ przygotował dla mieszkańców Hecznarowic trzy sztuki: „Chłopi arystokraci” i „Błązek opętany” Władysława Anczyca oraz „Żyda w becze” Alojzego Żółkowskiego, które cieszyły się powodzeniem i grane były kilkakrotnie. Z pierwszego przedstawienia zakupiono kurtynę i „przyrządy potrzebne do przedstawienia”, a z następnych ufundowano sztandar straży.

Jak widać, założycielom Towarzystwa Straży Ogniowej w Hecznarowicach, udało się osiągnąć

zamierzone cele. W okresie międzywojennym hecznarowska straż miała już ustabilizowaną sytuację kadrową, w tym Zarząd, sytuację bazową w postaci strażnicy i sprzęt gaśniczy, a przede wszystkim autorytet i uznanie lokalnej społeczności. Jako organizacja o charakterze publicznym od momentu powstania w 1889 roku realizowała nie tylko funkcje przeciwpożarowe, ale odgrywała w swoim środowisku ważną rolę społeczną, kulturalną i wychowawczą. Jej dorobek sprawił, że zarówno oddanie sprawie niesienia bezinteresownej pomocy, jak i idea służenia swojej „małej ojczyźnie” przetrwały do dziś. Współczesna Ochotnicza Straż Pożarna w Hecznarowicach, obchodząca swoje 125-lecie jest ich kontynuatorką.

¹⁸ Brak dokładniejszych wiadomości o powstaniu i działalności tej organizacji w Hecznarowicach.

¹⁹ Kronika szkoły też nie wspomina o takim nauczycielu.

W pierwszym
rzędzie założona
prawdopodobnie
w 1924 roku orkiestra
strażacka. Drugi
od prawej siedzi
kapelmistrz Jan Gacek

Kalendarium

- 1889** Założenie przez Stanisława Kowalskiego i Józefa Warmuza Towarzystwa Straży Ogniowej w Hecznarowicach.
- 29 czerwca. Pierwsza akcja gaśnicza na terenie Hecznarowic.
- Zakup czterokołowej sikawki ręcznej o zapręgu konnym z fabryki Rudolfa Dautego w Białej Krakowskiej.
- 1890** Powołanie Okręgu Związkowych Ochotniczych Straży Pożarnych z siedzibą w Oświęcimiu.
- 1896** Pierwsza lustracja Towarzystwa dokonana przez lustratora Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych we Lwowie Jana Lankosza.
- 1899** Powstanie Okręgu Związkowych Ochotniczych Straży Pożarnych z siedzibą w Kętach.
- 1903** Budowa pierwszej drewnianej strażnicy.
- 1909** Wystawienie przez straż trzech pierwszych przedstawień teatralnych dla mieszkańców.
- Ufundowanie z uzyskanego dochodu sztandaru Towarzystwa Straży Ogniowej.
- 1911** Przywitanie przybywającego do Hecznarowic pierwszego proboszcza nowo utworzonej parafii księdza Antoniego Kudłacika.
- 1912** Rozpoczęcie tradycji trzymania warty honorowej przy Grobie Chrystusa w czasie świąt Wielkanocnych.
- Pierwsze obchody święta patrona strażaków św. Floriana.
- 1913** Skład Zarządu OSP w Hecznarowicach zamieszczony w *Kalendarzu Strażackim na 1914 rok*: Prezes – Józef Pająk, Naczelnik – Wojciech Pająk, Zastępca Naczelnika – Józef Pająk, Sekretarz – Jan Kosman, Instruktorzy – Maciej Pająk i Jan Sztafiński.
- 1922** Zorganizowanie po raz pierwszy uroczystych obchodów święta 3 Maja.
- 1924** Udział w konsekracji kościoła przez kardynała Adama Stefana Sapiechę.
- Powstanie orkiestry strażackiej przy OSP w Hecznarowicach.
- 1927** Urządzenie wspólnie z Kołem Towarzystwa Szkół Ludowych odczytu poświęconego Konstytucji 3 Maja.

- 1940** Skonfiskowanie przez Niemców pierwszego sztandaru Towarzystwa Straży Ogniowej.
- 1942** Remont strażnicy i dobudowanie do niej świetlicy.
- 1943** Zakup pierwszej sikawki motorowej.
- 1945** Pierwsza po wojnie uroczystość 3 Maja z udziałem straży i orkiestry.
Poświęcenie nowego sztandaru OSP w Hecznarowicach.
- 1946** Ufundowanie ze składek społeczeństwa pierwszego samochodu marki BMW.
- 1950** Jubileusz 60-lecia OSP w Hecznarowicach.
Podjęcie decyzji o budowie nowej remizy strażackiej.
- 1957** Wmurowanie aktu erekcyjnego i kamienia węgielnego pod nową strażnicę.
- 1958** Przydzielenie przez Rejonową Komendę Straży Pożarnej w Bielsku-Białej motopompy.
- 1962** Oddanie do użytku drugiej strażnicy OSP w Hecznarowicach.
- 1965** Uroczystości 75-lecia OSP w Hecznarowicach.
Zakup nowego samochodu marki Lublin.
- 1966** Przekazanie jednostce nowej motopompy.
- 1969** Przekazanie do użytku samochodu pożarniczego.
- 1972** Przekazanie sztandaru związkowego OSP w Hecznarowicach.
- 1974** Jubileusz 85-lecia OSP w Hecznarowicach.
- 1978** Powstanie Młodzieżowej Drużyny Pożarniczej.
- 1984** Początek budowy wielofunkcyjnego Domu Strażaka.
Obchody 95-lecia OSP w Hecznarowicach.
Wmurowanie aktu erekcyjnego pod budowę strażnicy.
- 1988** Ufundowanie przez strażaków nowego sztandaru.
- 1989** Uroczyste obchody 100-lecia OSP w Hecznarowicach.

- 1989** Udekorowanie sztandaru jednostki Złotym Znakiem Związku OSP RP nadanym przez Zarząd Główny Związku OSP RP.
- Przekazanie przez Rejonową Komendę Straży Pożarnej w Bielsku-Białej samochodu bojowego marki Żuk.
- 1991** Poświęcenie i oddanie do użytku trzeciej strażnicy OSP.
- Sesja Rady Miasta i Gminy w nowo wybudowanej sali OSP w Hecznarowicach.
- 1992** Przekazanie starej strażnicy na przedszkole.
- 1996** Przekazanie OSP w Hecznarowicach pierwszego ciężkiego samochodu bojowego marki Jelcz.
- 1998** Powstanie Komitetu Założycielskiego Orkiestry Dętej w Hecznarowicach.
- 1999** Rozpoczęcie działalności Młodzieżowej Orkiestry Dętej mającej swą siedzibę w Domu Strażaka.
- Obchody 110 rocznicy powstania OSP w Hecznarowicach.
- Ufundowanie przez mieszkańców Hecznarowic figury św. Floriana przed remizą OSP.
- 2001** Zorganizowanie przez OSP w Hecznarowicach Gminnego Przeglądu Orkiestr Dętych.
- 2002** Otrzymanie od Zarządu Oddziału Związku OSP RP województwa śląskiego radiostacji samochodowej.
- Zajęcie 2. miejsca w grupie seniorów w Gminnych Zawodach Pożarniczych.
- 2003** Otrzymanie lekkiego samochodu ratowniczego marki Ford Transit i zakup wyposażenia.
- Nieodpłatne przekazanie samochodu marki Żuk jednostce OSP w Dąbrowie powiat Kłobuck.
- 2004** Uroczystości 115-lecia OSP w Hecznarowicach.
- 2006** Zajęcie 1. miejsca w grupie seniorów w Gminnych Zawodach Pożarniczych.
- 2008** Odebranie nowego średniego samochodu ratowniczo-gaśniczego marki Volvo.
- Nieodpłatne przekazanie samochodu Jelcz jednostce OSP Gorzków w gminie Niegowa.
- Nagroda Burmistrza Buska Zdroju dla Młodzieżowej Orkiestry Dętej na XX Regionalnym Przeglądzie Orkiestr Dętych OSP.

- 2009** Obchody 120-lecia OSP w Hecznarowicach.
- Gminne Zawody Sportowo-Pożarnicze na stadionie sportowym w Hecznarowicach.
- Udział w Powiatowych Zawodach Sportowo-Pożarniczych w Rudnicy.
- Certyfikat Srebrnego Pasma dla Młodzieżowej Orkiestry Dętej na XX Ogólnopolskim Festiwalu Orkiestr Dętych OSP w Krynicy Zdroju.
- Odnaczenie Antoniego Tatonia, prezesa OSP w Hecznarowicach w latach 1981–1999, Złotym Znakiem Związku OSP RP nadawanym przez Zarząd Główny Związku OSP RP.
- 2010** Jubileusz Młodzieżowej Orkiestry Dętej.
- Otrzymanie od Zarządu Oddziału Związku OSP RP województwa śląskiego nowej pompy szlamowej.
- 2011** Zdobyte przez Młodzieżową Drużynę Pożarniczą 3. miejsca w Gminnych Zawodach Sportowo-Pożarniczych
- 2012** Otrzymanie ratunkowej łodzi płaskodennej bez silnika.
- Zajęcie przez Młodzieżową Drużynę Pożarniczą 2. miejsca na szczeblu gminnym oraz 9. na szczeblu powiatowym.
- Zajęcie 1. miejsca w grupie seniorów w Gminnych Zawodach Sportowo-Pożarniczych.
- 2013** Zajęcie 2. miejsca w grupie seniorów w Gminnych Zawodach Sportowo-Pożarniczych.
- Zajęcie 2. miejsca w grupie seniorów w Powiatowych Zawodach Sportowo-Pożarniczych.
- Udział w zawodach strażackich w stylu retro w Jaworzu.
- Odnaczenie Stefana Nycza, członka honorowego OSP w Hecznarowicach, naczelnika w latach 1976–1980, Złotym Znakiem Związku OSP RP nadawanym przez Zarząd Główny Związku OSP RP.
- 2014** Manewry Ochotniczych Straży Pożarnych zorganizowane przez OSP w Hecznarowicach i Bielskie Pogotowie Ratunkowe.

**Historia
Ochotniczej
Straży
Pożarnej
w Hecznarowicach
na fotografii**

Ochotnicza
Straż Pożarna
w Hecznarowicach
nawet w czasie
II wojny światowej
nie przerwała
swej działalności.
Grupa strażaków
w 1945 roku przed
wybudowaną w 1903
i rozbudowaną
w 1942 roku strażnicą

Pierwszy samochód
marki BMW
ufundowany
w 1946 roku
ze składek
społeczeństwa
Heczmarowice

Ochotnicza Straż
Pożarna od początku
uczestniczyła
w świętach
narodowych
i religijnych.
Uroczysty przemarsz
strażaków z nowym
sztandarem z kościoła
do pierwszej strażnicy
w dniu święta
Królowej Korony
Polskiej 3 maja
1947 roku

Do obowiązków
członków czynnych
straży należały
szkolenia. W kursie
w Krakowie
w 1949 roku
uczestniczył między
innymi stojący
pierwszy z lewej
Franciszek Formas

Defiladę strażaków przed drugą, oddaną do użytku w 1962 roku strażnicą prowadzi Franciszek Formas, naczelnik straży w latach 1945–1953

Obchody 75-lecia
Ochotniczej
Straży Pożarnej
w Hecznarowicach
w 1965 roku.
W środkowym
rzędzie trzeci od
lewej Antoni Nikiel,
prezes w latach 1954–
1980, piąty od lewej
Eugeniusz Bilczewski,
prezes powiatowy
Ochotniczej
Straży Pożarnej

Uroczystość
wmurowania aktu
erecyjnego pod
wielofunkcyjny
Dom Strażaka
w 1984 roku.
Po prawej Antoni
Tatoń, prezes
w latach 1981–1999

Moment dekoracji
sztandaru OSP
Złotym Medalem
za Zasługi dla
Pożarnictwa z okazji
obchodów 95-lecia
straży w 1984 roku

Żeńska Drużyna
Pożarnicza w latach
osiemdziesiątych
XX wieku odnosząca
sukcesy w zawodach
gminnych

Od 1978 roku przy OSP w Hecznarowicach istnieje Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza. Gromadzi ona młodych ludzi z pasją niesienia pomocy potrzebującym

Akcja gaszenia pożaru
hali magazynowej
w Bielsku-Białej
w 2005 roku

Udział w gaszeniu
pożaru cegielni
w Bestwinie w 2007
roku

Manewry
Ochotniczych
Straży Pożarnych
zorganizowane
w maju 2014
roku przez OSP
w Hecznarowicach
i Bielskie Pogotowie
Ratunkowe

Tradycyjna defilada
rozpoczynająca
uroczyste obchody
Dnia Strażaka w 2012
roku

Powstała w 1999
roku Młodzieżowa
Orkiestra Dęta
w czasie uroczystości
Dnia Strażaka

Spotkanie strażaków
z zaprzyjaźnionych
państw: Węgier,
Serbii, Rumunii,
Słowacji i Polski
w 2009 roku

**Prezesi
i naczelnicy
Ochotniczej
Straży
Pożarnej
w Hecznarowicach
w latach
1889-2014**

Józef Warmuz (1858–1921). Współzałożyciel i pierwszy prezes Towarzystwa Straży Ogniowej w Hecznarowicach. W momencie powstania organizacji był naczelnikiem Gminy

Prezisi	Lata pełnienia funkcji	Naczelnicy	Lata pełnienia funkcji
Józef Warmuz	1889-1894	Stanisław Kowalski	1889-1890
Antoni Mojżesz	1895-1898	Józef Wójcik	1891-1897
Józef Formas	1899-1903	Józef Warmuz	1898-1899
Józef Wójcik	1904-1911	Wojciech Pająk	1900-1924
Józef Pająk	1912-1919	Józef Pająk	1925-1929
Józef Wójcik	1920-1929	Antoni Flasz	1930-1945
Józef Pająk	1930-1946	Franciszek Formas	1945-1953
Józef Grabowski	1946-1947	Eugeniusz Wójcik	1954-1955
Józef Rak	1947-1953	Marian Marzec	1956-1968
Antoni Nikiel	1954-1980	Józef Walczyk	1969-1975
Antoni Tatoń	1981-1999	Stefan Nycz	1976-1980
Michał Sztafiński	2000-2009	Henryk Brzeźniak	1981-1989
Grzegorz Pająk	2010-nadal	Edward Wójcik	1990-1995
		Paweł Sztafiński	1996-1998
		Jacek Wójcik	1998-nadal

**Zarząd
Ochotniczej
Straży
Pożarnej
w Heczna-
rowicach
w roku
jubileuszowym 2014**

Grzegorz Pająk

Prezes Zarządu

Członek OSP
od 1978 roku

Członek Zarządu
Gminnego Związku OSP
RP w Wilamowicach

Jacek Wójcik

Wiceprezes-Naczelnik

Członek OSP
od 1987 roku

Sekretarz Zarządu
Gminnego Związku OSP
RP w Wilamowicach

Członek Zarządu
Powiatowego Związku OSP
RP w Bielsku-Białej

Grzegorz Radwan

Wiceprezes

Członek OSP
od 1992 roku

Andrzej Markiel

Zastępca Naczelnika

Członek OSP
od 1984 roku

Maciej Formas
Skarbnik
Członek OSP
od 1978 roku

Łukasz Mleczko
Sekretarz
Członek OSP
od 2010 roku

Adam Merta
Gospodarz
Członek OSP
od 1982 roku

Wojciech Hanusz
Członek Zarządu
Członek OSP
od 1994 roku

Dariusz Kubiczek
Członek Zarządu
Członek OSP
od 2004 roku

Publikacja powstała staraniem
Ochotniczej Straży Pożarnej w Hecznarowicach,
a jej ukazanie stało się możliwe dzięki wsparciu
Starostwa Powiatowego w Bielsku-Białej
i Gminy Wilamowice

POWIAT BIELSKI

Gmina Wilamowice

Specjalne podziękowania
dla Andrzeja Foksa i Kazimierza Cebra

Buffi

Wydawnictwo
al. Armii Krajowej 220
PL 43-316 Bielsko-Biała
tel./fax + 48 33 828 20 00
e-mail: buffi@buffi.pl
www.buffi.pl

Dom Strażaka będący siedzibą
Ochotniczej Straży Pożarnej
w Hecznarowicach

**Wyposażenie
Ochotniczej
Straży
Pożarnej
w Heczna-
rowicach**

Ratunkowa łódź wiosłowa płaskodenna

Lekki samochód ratowniczy

Średni samochód ratowniczo-gaśniczy

